

ZSIDÓ ÉLET

FELEKEZETI HETILAP

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL
BUDAPEST, VIII., MÁTYÁS-TÉR 17. SZÁM
TELEFON: 363-61.SZERKESZTI:
KECSKEMÉTI VILMOSELŐFIZETÉSI ÁR
EGÉSZ ÉVRE 20 PENGŐ
FÉLÉVRE 10 PENGŐ

Egy vidéki hitközség

belső egyenetlenségeiről, rabbi és hitközségi elnök közötti kínos viszályról jelent meg elkedvtelenítő cikk egy felekezeti hetilapban. Magával az esettel nem kívánunk részletesen foglalkozni: nem tartjuk feltétlenül szükségesnek az ily esetek nyilvános pertraktálását, különösen akkor, mikor még a szóbanforgó ügy nincs befejezve. Ám e tekintetben — hogy egyáltalán legyen-e szó a sajtóban belső nézeteltérésekről és kevésbé kívánatos jelenségekről is — még lehet vitatkozni. Elismerjük azt az álláspontot, hogy a nyilvánosságnak joga van ahhoz, hogy kellő alapossgal és tárgyilagossággal mindenről informáltassék. Ennek első és fő feltétele azonban az, hogy az információ ne legyen egyoldalú.

Ezt a körülményt azonban nem tartja szem előtt a szóbanforgó cikk. Sietett leadni egy egyoldalú információt, anélkül, hogy az abban foglaltak valóságáról meggyőződött volna. Cikke egyszerűen szószерinti reprodukciója egy közleménynek, mely egy vidéki lapban, az illető ügyben érdekelt fél tollából megjelent. Ha már okvetlenül szükséges szóvátenni fájdalmas jelenségeket is, úgy elsősorban az objektivitás volna kötelező: egyoldalú és — mint azóta meggyőződünk — célzatos információk közlése nem alkalmas a felekezet helyes tájékoztatására, hanem legfeljebb hangulatkeltésre.

S ha már felekezeti közéletünk fájdalmas jelenségeinél tartunk: elsősorban azokat a kiskiklásokat és ferdeségeket kell észrevennünk, melyek a legnagyobb felekezeti közéletnek ezidőszerinti irányításába befészkeltek magukat. Az a hírszolgálat, mely ezen a téren csak rózsás állapotokat és államiérifüi koncepciót képes észrevenni, ne nagyon kutasson a vidék közéletében bűnösök után. Ne siessen felkapni és reprodukálni vádakát, melyeket meg sem kísérelt objektív kutatással ellenőrizni. Ha a vidék az ilyen ellenőrzéshez túl messze van, ugy talán kereskedjék kissé közelebb. Kritizálni való itt is akadna bőven.

Hétfőn ül össze az Orthodox Országos Képviselet

**Döntés az új szervezeti szabályzat dolgában —
Nincs még megegyezés a neológ irodával —
A pápai hitközség tiltakozása**

Az Orthodox Központi Iroda augusztus 19-ére hétfőre hívta egybe az Országos Képviseletet, hogy végleg határozzon a megerősítés végett a kormányhoz felterjesztendő új szervezeti szabályzat dolgában. Az új orthodox szabályzatot tudvalevően már egy évtized előtt megalkotta az Iroda, azóta kiegészítették az újabban felmerült kívánságok figyelembevételével. Az Orthodox Központi Bizottság július 22-én vette tárgyalás alá ezt a kiegészítő szervezeti szabályzatot, három napos beható vita után általánosságban és részleteiben is tárgyalta és az Iroda a bizottság ülésén kifejezésre jutott elvek alapján öntötte a szabályzatot formába. A hétfőn összeülő százas bizottság fogja kimondani az utolsó szót abban az irányban, hogy a szabályzat milyen szövegezésben terjesztessék fel a kormányhoz.

A Központi Bizottság júliusi tanácskozásainak végén felhatalmazta az Irodát arra, hogy a neológ kongresszus által az orthodoxiát is érintő kérdések tekintetében elfogadott javaslatok dolgában új tárgyalásokat kezdjen és arról az Országos Képviseletnek tegyen jelentést. Információink szerint eddig az új tárgyalások sem vezettek a két iroda között teljes megegyezésre.

Az orthodoxia hagyományos összhangjába némi diszsharmóniát vegyített a pápai orthodox hitközség eljárásának f. hó 12-én hozott határozata, mely az Országos Képviselet elé kerülő szabályzat-tervezetet sérelmesnek tartja, minthogy szerinte „mélyen belenyúl az autonóm hitközségek jog- és hatáskörébe, azt a legszűkebb korlátok közé szorítja”, — ezzel szemben viszont „a Központi Bizottság és Központi Iroda jogait a hitközségek hátrányára nagy mértékben

kiterjeszti és az egész hatalmat valóságosan néhány ember kezébe összpontosítja.” Kifogást emel továbbá a pápai határozat az ellen, hogy a szervezeti szabályzat tervezetét az Országos Képviselet döntése előtt nem küldték meg az összes orthodox hitközségeknek, tiltakozik a százas bizottság tagjainak választására vonatkozó módosítás ellen és felkérte az Országos Képviselet pápai tagjait, hogy a százas bizottság hétfőn kezdődő ülésén tiltakozzanak a hitközség nevében a tervezet elfogadása ellen.

E tiltakozás, melyhez tudomásunk szerint még egy másik orthodox hitközség is készült csatlakozni, kínos feltűnést kelt mindenütt, ahol a magyar orthodoxia egységében rejlő erő csorbitatlan megőrzésére súlyt helyeznek. Az Orthodox Központi Iroda a pápai határozat meghozatala után nyomban értekezésbe lépett a pápai hitközség vezetőségével és igyekezett aggályait eloszlatni. Hisszük és szívből óhajtjuk, hogy a hétfőn kezdődő tanácskozás végkép elsimítja a felmerült ellentéteket, mert az egész magyar zsidóságra katasztrófálisnak tartanók az orthodoxia erejének bármilyen mértékben való gyengítését. Az Orthodox Központi Iroda élén olyan kiváló, méltán nagytekintélyű férfiak állanak, akik feltétlenül bizalmat érdemelnek, viszont a pápai orthodox hitközség tiszteletreméltó hagyományai parancsolólag követelik, hogy mindent el kell követni az orthodox egység megóvása érdekében. Meggyőződésünk, hogy az Országos Képviselet el fogja oszlatni a látszólagos ellentéteket és így a magyar orthodoxia abban a helyzetben lesz, hogy a jövőben ugyanolyan imponáló erővel képviselheti a zsidóság vallási érdekeit, mint ahogy eddig is képviselte.

Budapest zsidó polgársága

A fővárosi zsidó polgárság szomorú helyzetét is alaposan megvilágítja minden oldalról az a hatalmas statisztikai munka, amely most hagyta el a sajtót. Dr. Illyetalyi I. Lajos Budapest Székesfőváros Statisztikai Hivatalának igazgatója „A főváros polgári népességének szociális és gazdasági viszonyai” címen írt több mint 1000 oldalal felölő és 289 táblázatot tartalmazó hatalmas statisztikai munkát, ebből közöljük a zsidó polgárság alábbi adatait.

Iparosok: Az 1930-ban megvizsgált 18.810 iparos közül 6319 tartozik a zsidósághoz. Ezek az egyes iparágak szerint a következőképpen oszlanak meg: anyanyelv és ezüstműves 249, asztalos ác, esztorgályos 206, bádigos, rézöntő 310, bérkocsis fuvaros 14, borbély és fodrász 112, cipész 379, cukrász, élelmiszerkészítő 36, építőmester 97, fémhernyőkészítő 57, fémhernyőtisztító kelmefestő 86, fényképész 87, férfiszabó 707, fogtechnikus 153, hentes 70, kárpitos 165, kávé 103, kovács 11, kőműves, kőfaragó, kövező 32, könyvkötő 35, lakatos 135, mészáros 241, női divat kalapkészítő 186, női szabó 669, órá 195, sapkás, nyakkendő- és esernyőkészítő 127, sokszorosító 175, sütő 160, szállodás, vendéglo 160, szíjgyártó, bőrcső 48 szobafestő, mázó 143, szücs 110, üveges 90, villany szerelő, műszerész 269, egyéb 602.

A megvizsgált 13.449 kereskedő közül izraelita 7098, akik az egyes ágakban a következőképp oszlanak meg: Állatokkal és mezőgazdasági terményekkel foglalkozók 225, fával 360, vas és fémvel 480, agyag és üvegárukkal 58, fa, bőr és disz-műárukkal 530 fonó, szövő és ruházati ipari árukkal 1807, élelmiszerekkel és itallalokkal 1786, gyógy és vegyszertári árukkal 328, könyv és műkereskedéssel 168, szib-árús 430, eszéldehelyező 12, hirdetés-kiadó 4, szállító 77, egyéb kereskedelmi ágakkal 326, kofák, utcai árusok és házilagos kereskedők 569.

A Székesfővárosi Közigazgatási Alkalmazottak 6156 főnyi létszámában mindössze 167 zsidót találunk, akik az egyes szakon a következőképpen oszlanak meg: fogalmazó 5, mérnök 4, számviteli szakon 14, adóhivataltalan 4, végrehajtó 3, kezdő szakon 13, kórházi tiszt 1, közlekedési 1, közegészségügyi 1, kórházi orvosi 16, tüdőbeteg gondozói 4. Véglegesített állásban azonban mindössze 89 zsidó valósá alkalmazott van. (85 férfi, 4 nő.)

Tanszemélyzet: A községi iskolák összes tanszemélyzete az 1931. évben költ kimutatás szerint 4090, ebből a zsidó fe-

lekezethez tartozik 235, és pedig 97 férfi és 138 nő, akik az egyes iskolák szerint a következőképpen oszlanak meg: elemi iskolában tanít 36 férfi és 100 nő, polgári fiú iskolában 20 férfi és 2 nő, polgári leányiskolában 1 férfi, 25 nő, Főreáliskolában 4 férfi, leánylyceumban 1 férfi, iparostanonciskolában 2 férfi, 2 nő, kereskedő tanonciskolában 3 férfi, női ipariskolában 2, felső kereskedelmi iskolában 30 férfi és 2 nő, kereskedelmi szaktanfolyamon 3 nő

Közalkalmazottak: A 27.712 közalkalmazott közül izraelita 1085 és pedig 548 tisztviselő, (153 a fogalmazási és tudományos szakon, 253 szaktisztviselő és 142 kezelő) bíró és ügyész 20, tanszemélyzet 190, (8 felsőfokú 133 középfokú, 49 alsófokú) altiszt 64, nők: tisztviselőnk 108, tanszemélyzet 152, altiszt 3.

Magántisztviselők: 21.432 magántisztviselő közül izraelita 9608 és pedig 7153 férfi és 2455 nő.

A 2697 orvos közül 1137 tartozik felkezetünkhöz, a 2749 ügyvéd közül 1380.

A 3658 mérnök közül 940 zsidó van.

Főiskolai hallgatók: A 8966 főiskolai hallgató közül 721 férfi és 105 nő, összesen tehát 826 zsidó. Ezek az egyes szakon a következőképpen oszlanak meg: Pázmány Egyetem 375 férfi, 59 nő, Közgazdasági Egyetem 130 férfi, 16 nő, József Műegyetem 192 férfi, Képzőművészeti Főiskola 19 férfi, 30 nő, Állatorvosi Főiskola 9 férfi.

Munkanélküliek: A 6509 polgári munkanélküli között 2171 férfit és 835 nőt találunk.

Háztulajdonosok: 15.677 háztulajdonos között 4383 zsidó háztulajdonost találunk.

A zsidóság lakásvizsgálata:

Csak konyhából álló lakásban lakik 3 iparos 2 kereskedő, 1 piaci árus, 5 kereskedelmi alkalmazott, 1 köztisztviselő, 1 szobából álló lakásban lakik 1074 iparos, 793 kereskedő, 896 piaci árus, 2014 kereskedelmi alkalmazott, 1804 magántisztviselő, 179 köztisztviselő, 185 szabófoglalkozású és 546 nyugdíjas.

Öngyilkosok: Az 1931-ben öngyilkossá lett 135 férfi közül 52 izraelitát és a 61 nő közül 23 izraelitát találunk.

Igen érdekesek az egyes fontosabb halálokok, u. m. a gümőkór, rák, valamint a gyermekhalandóság felekezeti megoszlása is, amelyről majd legközelebb emlíkezünk meg.

T. ZS.

Újabb offenzíva Buda ellen

Alig ültek el Budán a püsködsi nyílt levél okozta hullámvérések, máris újabb támadás indult meg az ismert kezek irányítása mellett, ezúttal azonban a stratégia szabályai szerint más oldalról vezeték be a puffogatást, Kelenföld felől. Most a kelenföldi körzeti elnöké a dícsőség, mert az ő neve alatt jelent meg az újabb „Nyílt levél”. (Ugyanazon nyomdából, ugyanazon betűkkel és stílussal.) Kifogásolja, hogy a budai hitközség előjárása Kelenföldön most akar templomot építeni, holott szerinte ezt már korábban meg kellett volna tenni, s miután a templomépítést ő nem látja pénzügyileg eléggé megalapozottnak, arra szólítja fel híveit, hogy ezen kérdésben várják be az ő hívó szavát és majd álljanak melléje, ha az ő nézete szerint el fog érkezni a templomépítés ideje. (Talán a fűzóra gondol? — Szerk.)

A röpirat számadatokat is sorol fel, ezek tendenciózus beállításai azonban kézzelfogható.

A józan és intelligens budai közönségnél aligha fog sikert elérni ez az újabb támadás. Illetékes körök nem is tartják szükségesnek azt, hogy polémiába bocsátkozzanak a röpirattal. Reméljük azonban, hogy az előjárás módját fog találni arra, hogy kellő értékére szállítsa le Schwarcz Samu állításait.

Mi csak sajnáljuk, hogy a körzeti elnök úr ilyen szerepre vállalkozott, mert esetleg azt idézheti elő, hogy a szépen megindult templomépítési munkálat hajótörést szenved.

„Csak saját veszélyedre”

Ezt a jelszót is a gyűlölség eszelte ki. Berlinben két héttel ezelőtt a legtekintélyesebb áruház, amelyet száz évvel ezelőtt alapított egy Izrael nevű kitűnő német zsidó és amely ma világviszonylatban is márkának számít, tele volt aggatva ilyen felírással plakátokkal: „Ide csak saját veszélyedre léphetsz be!” Ezekkel a plakátokkal akarták elijeszteni a vásárló közönséget az áruház látogatásától. Az áruház főnökének, Israel Bertholdnak, az áldozatkész emberbarátnak közbelépésére ugyan étávolították a plakátokat, de az izgalom életébe került. Majd nem félszázadon keresztül vezette Berlinnek ezt a nagyszerű kereskedelmi intézményét, amelynek megalázását nem bírta túlélni. 68 évet élt és rengeteg német jótékony intézmény és kulturális alkotás érzi meg váratlan kidőlését.

A Zsidó Élet
minden magyar zsidó lapja
Fizessen elő!

Már megint „győznek“

Egy felekezeti hetilap öntudatos hangon adja hírül: „a kormány megengedte a pesti hitközségnek, hogy Budán adót vessen ki.” Ugyanebben a hírben teszi szóvá azt is, hogy a minisztérium jóváhagyta a kőbányai hitközségnek azt az alapszabálymódosítását, mely kimondja a pesti hitközséggel való gazdasági egyesülést. Két ily szenzáció egy hírben — nyilván azt a benyomást kívánja kelteni a híreknek ez a csoportosítása, hogy a pesti hitközségnek sikerült megnyerni az önállóságot védő budai község ellen való beolvastató harcában szövetséges társnak a magyar kormányt, mely immár félre nem érthető módon siet az unifikáció szorongatott ügyének segítségére.

Ha azt kérdezzük, mi az a valóság, mely ily szenzációs értelmezést nyer az illető hetilap cikkének címében, persze jóval kisebb jelentőségű tényre bukkanunk. Nem történt egyéb, minthogy a pesti hitközség egy fennálló törvényre hivatkozva azt kérte a minisztériumtól, engedje meg, hogy „iskolaadót” vethessen ki oly hittestvérekre, kiknek lakása ugyan kívül esik a hitközség területén s ezért más hitközség tagjai, de a pesti hitközség területén üzlettel vagy más hasznosítható foglalkozással bírnak. Minthogy a budai hitközség tagjainak nagyrésze e kategóriába esik, nyilvánvaló, hogy az „iskolaadó” bevezetése elsősorban budai hitközségi tagokat érintene. S ebből érthető is, miért ásta ki a pesti hitközség jogi ügyosztálya ezt a törvényt, mely az ily adó bevezetését megengedi.

Természetesen azért, hogy nyomást gyakoroljon ezzel a budai hitközségre, s az adófizető hívek közhangulata révén, kik persze érthető okokból nem akarnak majd két helyen s két címen adózni, kikényszeríteni a hitközségek egyesülését. Ezt a célt kívánja szolgálni az új adó, melynél ilyenformán teljesen háttérbe szorul a törvényben megszabott cél: az iskolák fenntartása. A pesti hitközség, melynek lezárt pénzügyi éve deficitmentes volt s mely az utóbbi időben megszüntette polgári iskolát, valóban nem igazolhatja, hogy iskoláinak fenntartására új adót kell kivetnie. De e törvényszabta kritériumot könnyedén mellőzi a hitközségi főügyész nyilatkozata is, ki szerint az új adót nem fogják kiróni a pesti, hanem csakis a Pesten foglalkozással bíró budai vagy más, környékbeli hívekre, illetőleg a pestiek eddigi adójából fognak — for-

málisan — kihatítani egy részt „iskolaadó” címén.

Mikor a kultuszminisztérium jóváhagyta az iskolaadó bevezetését, nyilván — a törvény szellemében — mint „cél-adót” értelmezte azt — mint oly adót, mely külön, meghatározott célt szolgál. Ez a cél azonban a minisztérium elgondolása szerint aligha lehetett a budai hívekre gyakorolt pénzügyi nyomás, hanem csakis az iskola fenntartás megkönnyítése. Ha ennek céljaira új adóra van szükség, úgy az — a minisztérium álláspontja szerint — kivethető; de szigorúan csak az egyenlő elbánás alapján, tehát csakis úgy, hogy a pesti hitközség saját tagjait is sújtja ezzel az új adóval, továbbá csak az állami törzsadók arányában, úgy pestiekre, mint másutt lakókra vonatkozólag. Az az értelmezés tehát, melyet a hitközség vezetősége s a felekezeti sajtó egy orgánuma ad, helytelen és félrevezető. A kormányrendelet nem szolgálja az unifikáció kortes-érdekeit. Nem engedélyez pénzbüntetést azon budai hívek ellen, kik ragaszkodnak községük önállóságához. Nem engedélyez politikai „puhító adót” Buda önállóságának aláásására. Amit megenged: csupán iskolafenntartási célokat szolgáló adó, melyet az állami egyenes adók azonos kulcsa szerint kell kiróni úgy pesti, mint budai hívekre.

Ez a tényállás idáig roppant egyszerű. Elképesztő és elszomorító csupán az a kortes-fogás, mely attól sem riad vissza, hogy leplezetlenül kimutatva a hatalmi célokat, melyek atörvényes alapszabálymódosítás mögött rejtőznek, a kormányt is mint felekezeti hatalmi célkitűzéseinek előmozdítóját tüntesse fel. Ez a vakmerő ferdítés bizonyára gondolkodóba fogja ejteni azokat a hivatalos szerveket, akiknek jóváhagyására

oly tüntetőleg hivatkozik a hitközség sajtója. Nem mi állítjuk be úgy az iskolaadó bevezetését, mint kortes-eszköz az unifikáció kicsikarására; maga a hitközség teszi ezt, öntudatlanul akkor, mikor sajtójában egy cím alá foglalja ezt a hírt a kőbányai unifikációval, tudatosan pedig abban a főügyészi nyilatkozatban, mely úgy tünteti fel ezt az adót — ellentétben az alapjául szolgáló törvény betűjével és szellemével — mint amely csak a budaiakat érinti, a pestieket nem. Ez tehát magának a hitközségnek hivatalos értelmezése. Kérdés, hogy ilyen értelemben fogta-e fel a minisztérium az új adómet, mikor bevezetését engedélyezte.

Szerintünk kár a kultuskormányznak oly állásfoglalásokat imputálni, melyek valóságban nem állanak fenn. Nem hisszük, hogy szívesen veszi, ha úgy tüntetik fel a pesti hitközség részéről a dolgot, mintha a kormány elhatározása az unifikáció kérdésében való állásfoglalást jelentene. A kormány illetékes szervei nem olvassák szívesen a hitközség sajtójában, hogy ők már állást foglaltak ebben a kérdésben — Pest és az unifikáció javára. Tudniillik a kultuszminisztérium és a kormány általában soha nem avatkozott be oly kérdésekbe, melyekben a döntés kizárólag a zsidó községek belső ügye. Ily állásfoglalást maga a minisztérium érezne elsősorban illetéktelennek s arra — egész eddigi gyakorlatának szigorú alkotmányos és törvényes szelleme a legjobb garancia erre — ezután sem volna kapható. Önként adódik ebből, hogy a kultuszminisztérium megtévesztésnek esett áldozatul, ha általános felekezeti célok érdekében kérték hozzájárulását oly adó kivetéséhez, mely a valóságban felekezetpolitikai célt szolgál. Hogy pedig az iskolaadó a pesti hitközség által tervezett s főügyész által megjelölt formában nem iskolaadó, hanem unifikációs adó, az önmagát bizonyítja. Ebből mindenki levonhatja az összes önként adódó következtetést. A budaiak megnyugtására azonban annyit máris közölhetünk: ez az adó sohasem válhat valósággá abban a budaiak ellen irányuló formájában, ahogy azt a Síp utcában kitervelték s már hivatalosan közhírré is tették. Ez nyilvánvaló kiforgatása az adó törvényes rendelkezésének és kivetése törvényes feltételeinek, melyeken semmilyen centralizáló önkényeskedés nem teheti túl magát.

כשר HOTEL BELLEVUE כשר

PÖRTSCHACH AM WÖRTHERZEE

Vornehmes Haus unter streng ritueller Leitung / Herrliche Lage direkt am See / Schön-, sonnige Zimmer mit Fliesswasser / Vorzügliche internationale Küche

Volle Pension:

Vor- und Nachsaison . . . S 9'-

Hauptsaison . . . . . S 12'-

Seebad und Garage frei / Geöffnet von Mai bis Oktober / Verlangen Sie Prosp-kte.

ZSIDÓ VILÁGKRÓNKA

Németországi zsidóüldözések.

A német zsidók helyzete a nemzeti szocialista párt vezető szerveinek és a kormány bizonyos tagjainak magatartása következtében mind elviselhetetlenebbé válik. Az utóbbi időben a nemzeti szocializmus elsőként az üldözések zsidóellenes rendelkezései után (árjaparagrafus, kulturkamarák, stb.) bizonyos egyensúlyi helyzet állott elő, melyen belül azok a zsidók, akik Németországban maradtak, igyekeztek az új élethelehetőségek között elhelyezkedni. Támogatta ennek az egyensúlynak a kialakulását a birodalmi gazdasági miniszterium és a birodalmi bank magatartása is: e helyekről állandóan a legélesebben követelték a gazdasági élet zavartalanágának biztosítását. Az utóbbi időben azonban ez az egyensúlyi helyzet megbomlott. A nemzeti szocialista párt és egyes miniszteriumok, (különösen a propaganda- és igazságügy-miniszterium) kiadták a legélesebb agitáció és cselekvés jelszavát. Szervezett tüntetések voltak Berlinben és más városokban, melyeknek során számos zsidót súlyosan bántalmaztak. Az egész birodalomban sok helyen eltolták zsidóknak a nyilvános fürdők látogatását és zsidókat, kik nyilvánosan keresztény nőkkel együtt mutatkoznak, e nőkkel együtt koncentrációs táborba csuktak „fajgyalázás” címén. Egy ily „fajgyalázó”, Kurt Heilbrunn, a hamburgi fogházban öngyilkosságot követett el. Goebbels propagandaminiszter bejelentette, hogy törvényt készít, mely megtiltja a zsidók és nemzsidók közt kötött vegyes házasságokat.

Az újabb, minden eddiginél hevesebb s rendszeresebb zsidóellenes akció egyes részleteiről a következő jelentések számolnak be:

Fürdőtilalmak.

Freienwalde, Berlin melletti iszapfürdőben hatalmas plakát jelent meg: Zsidók, megállj! Vonatok tovább indul! A bielefeldi polgármester a zsidó fürdővendégek „kihívó magatartása” miatt elrendelte, hogy zsidóknak tilos a városi fürdők látogatása.

Hönnigen fürdőben a rendezőség megtiltotta zsidóknak a gyógyfürdő látogatását.

A weimari Schwannsee-fürdőben a szabadfoglalkozásúak munkafrontesportjának kezdeményezésére a zsidókat kitiltották.

Magdeburg-Leopoldshallban hatalmas plakátok figyelmeztetik a zsidókat arra, hogy „nem kívánatosak.”

Ahlbeckben és Heringsdorfban a közös vasútállomás előtt transzparens fogadja az utasokat e szöveggel: „Zsidók, megállj! Palesztinába nem Ahlbecken át visz az út!”

Az elbingi község tanács elhatározta, hogy a zsidókat Zinten fürdőből kitiltja. A kahlbergi fürdőigazgatóság zsidóknak a fürdő látogatását eltiltotta.

Reinsbergben (Berlin közelében) a hoteletajdonosok elhatározták, hogy zsidókat többé nem szolgálnak ki.

Tölz bajorországi fürdőben a polgármester elrendelte, hogy zsidó fürdővendégeket ne vegyenek fel. Itt egy szállót bezártak, mert vendégei közt zsidók voltak. Ugyanez történt Arendseeben is. Allenstein keletporoszországi városban zsidóknak eltolták a fürdők használatát.

Kitiltották a zsidó fürdővendégeket Neu-Isenburgban és Schweinfurtban is.

Ezek a tilalmak nem annyira önmagukban fontosak, mint inkább szimptomatikusan jelentőségük révén: azt mutatják, hogy a Harmadik Birodalomban, hol egy évvel ezelőtt senki sem „botránkozott meg” a zsidók „kihívó” magatartása miatt (nem beszélve az 1933. előtti időkről, mikor szintén nem hallatszottak ily panaszok, noha akkor a zsidók teljes szabadságot élveztek), most egyszerre, félreismerhetetlenül középponti irányításra, a legkülönbözőbb helyeken használják fel ezt az ürügyet a zsidók kirekesztésére és megbélyegzésére.

A „durva közbotránkoztatás.”

A cél természetesen nem a zsidó „kihívó magatartásának” megtorlása, hanem zsidóellenes hangulat keltése. A nemzeti szocializmusnak szüksége van „közellenségre”, mert a közös ellenség elleni küzdelem indokolhatja meg csak a belső ellenzék letorkolását. Ily belső ellenzék pedig — szociális és gazdasági okokból — félreismerhetetlenül kezd mutatkozni. Ezért van szükség közös akcióra a közös ellenség ellen: s ez az ellenség nem lehet külső hatalom, sem Franciaország, sem Olaszország, sem Anglia, sem Lengyelország, s még Ausztria sem; maradnak tehát a zsidók — meg a katolikusok.

Egy nemzeti szocialista jogász, Zarnack a Das Schwarze Korpsban, a védőosztagok (SS) lapjában kifejti, hogy milyen jogalapon lehet zsidókat elfogni. Elegendő, ha a zsidó megbotránkoztatja a német érzelmet azzal, hogy német nővel mutatkozik nyilvánosan, vagy ha nyilvános helyiségben botránkosan visel-

kedik; minden ilyen esetben alkalmazható a büntetőtörvénykönyv 360. szakaszának 11. bekezdése, mely a „durva közbotránkozásról” („grober Unfug”) szól. Ezt a fogalmat nem lehet definiálni, tehát mindenre alkalmazható.

Gazdasági bojkott-agitáció.

Ugyanekkor a nemzeti szocialista párt alakulatai a legélesebb felhívásokat intézik gazdasági testületekhez, melyekben felhívják őket a zsidók bojkottálására s különböző megtorló intézkedésekkel fenyegetik meg azokat, akik mégis „árulást követnek el a németiség ellen” azzal, hogy zsidónál vásárolnak. E fenyegetések is arra mutatnak, hogy nem spontán gazdasági bojkottokról, hanem a párt által szervezett akcióról van szó.

Igy a palzi kereskedelmi kamara a kerületi iparosait igyekszik zsidóellenes bojkottra megszervezni s a közszállításközből való kizárással fenyegeti meg azokat, akik tovább is zsidónál vásárolnak; a braunschweigi parasztszázhoz az ottani „parasztführer” fordul hasonló felhívással és azoknak a parasztnak, kik zsidóval érintkeznek vagy üzletet kötnek, minden tiszteletbeli állásból való kirekesztését helyezi kilátásba. Steglitz berlini kerület polgármestere a városi hivatalnokokat szólítja fel a zsidó üzletek bojkottálására. Egy nyugatnémetországi városban a nemzeti szocialista pártvezetőség felhívta a párttagokat, hogy családjukban előforduló szülésekhöz ne hívjanak zsidó orvost. Amilyen jellemző ez az utóbbi rendelkezés, annyira kitünő bizonyítéka annak, mennyire nem spontán ez az új antiszemita akció: köztudomású, hogy a zsidó orvosokat most is nagy számban keresik fel keresztény betegek s éppen az említett felhívás mutatja, hogy még ns-párttagok is zsidó szülést hívunk szükség esetén.

A „nem-árja” művészek megrendszabályozása.

Goebbels propagandaminiszter Hans Hinkel a nem-árja művészek és szerzők működésének ellenőrzésével bízta meg. Hinkel kijelentette; hogy kinevezésére azért volt szükség, mert az utóbbi időben igen sok árja szerző és művész adta el nevét pénzért zsidóknak. Ezt úgy kell érteni, hogy a kulturkamara-törvény értelmében csak kamarai tagok szerepelhetnek szerző gyanánt újságokban, rádióban, filmnél. A kamara zsidó tagokat nem vesz fel. Most zsidó szerzők műveiket árja stróhmennok útján hozták forgalomba. Hinkel a vétkes zsidók és árjak súlyos megbüntetését helyezi kilátásba, — de hozzát teszi, hogy a Harmadik Birodalom a külföldi filmgyáraknak pl. nem akarja megtiltani zsidó művészek alkalmazását.

CIJJONIZMUS

Irta: Dr. Herzog Manó kaposvári főrabbi

Az utóbi időben ismét sokat írnak és beszélnek az emberek a zsidóság ez égető problémájáról: a cijjonizmusról. Beavattak, és avatatlanok, szakemberek és laikusok véleményt nyilvánítanak e kétségtelenül akut és krónikus kérdésben s a nagyközönség nem tudja: mit higgyen, mit ne higgyen róla. Túlzók és túlzottak benne látják a zsidókérdés gyökeres megoldását, a tagadás álláspontján állók — s ilyenek is vannak nagy számmal — egy kézlegyintéssel, vállveregetéssel szeretnék elintézni a dolgot. Hiszen a pesti zsidó hitközség legutóbbi nagygyűlésén a kérdések pergőtűzét intézték az elnökséghez: valljon színt és foglaljon állást ebben a kérdésben és sem gúnyval, sem gorombasággal őket többé leinteni nem lehet. Sőt a „Hivatalos” sajtóban olyan hangok hallatszottak, amelyek úgy a hitközség vezetőségét, valamint a lap szerkesztőségét arra buzdítják, hogy ne engedjenek a negyvennyolcból, azaz ne tűriék meg, hogy a cijjonizmus a magyar zsidóság hivatalos körében terjedjen s komoly tétőfoglalásra legyen kapható. Jelen sorok írója, aki félszázad óta nagy figyelemmel kíséri e mozgalom keletkezését s fejlődését, néhány komoly szóval szeretné a kérdést minden oldalról megvilágítani, sine ira et studio, mert cijjonista nem vagyok, de annak tagadója sem.

Már az ötödik gimnazista tanuló és tudja, hogy a legrégibb időtől fogva, de különösen a középkorban istenes cselekedetnek tartották a szentföldi zarándoklást; jámbor öreg emberek életük legfőbb vágyának teljesedését abban látták, ha Erec Jiszróelbe utazhattak, hogy ott fejezhessék be életüket, hogy csontjaik ott porladozzanak és hamvaik elvegyűlhessenek a szent föld porával. Ennek a forró vágyakozásnak zsidó költők is élénk kifejezést adtak, köztük legintenzívebben a zsidó nép egyik legnagyobb, ha úgy tetszik, nacionalista költője, Jehuda Halévi megkapó kifejezést adott ennek a csilláphatatlan vágyakozásnak. Tudott

dolog, hogy álma teljesedését látta abban amikor valóban otthagya családját, otthonát, szülőföldjét, előrehaladott korban megtette szentföldi utazását.

Hogy tényleg elérte-e az ígért földjét, a kritikai történetírás még eddig nem tudta eldönteni. Minden valószínűség mellett szól, hogy ha nem is érte el, de mindenesetre egészen közel jutott álmai megvalósulásához. Mennél kétségbeesettebb volt az újkor elején a zsidók helyzete a különböző országokban, de különösen a cári Oroszországban és az akkori Romániában, annál inkább keresett a zsidó néplelek valami megoldást a zsidó hazatlanság nyomorának enyhítésére, vagy megszüntetésére. A megoldásnak különböző módja kínálkozott. Az egyik kísérlet Délamerikába, a másik Északafrikába szerette volna kitelepíteni a hazátlan zsidó elemeket.

Emlékezzünk csak vissza, hogy Zangwill, az angol író, Hirsch Móric báró, Montefiore Mózes, a nagy philanthropok, valamint a Rotschild bárók más-más országot ajánlottak s részben meg is szerettek a hontalanná vált orosz és román zsidók kitelepítésére. L. A. Frankl, a nagy bécsi író s költő három kötetes műben számolt be arról a hatalmas munkáról, amelyet egyfelől a Rotschildok, másfelől az Alliance, amely nemrégiben ünnepelte Párisban fenállása 75. évfordulóját, kifejtettek a zsidóknak Palesztinában való elhelyezése, megtelepítése, iskolák és gyarmatok megteremtése körül.

Amidőn egy negyedszázaddal azelőtt Max Nordau s Herzl a zsidók kitelepítése kérdésében nemcsak irodalmi téren, hanem a praktikus életben kiléptek a nyilvánosság porondjára, akkor tulajdonképpen csak folytatták dicső elődeik munkáját. Távolságtól legyen tőlünk, hogy e két szellemóriás érdemeit lekicsinyelni akarnók, de a történeti igazságnak tartozunk azzal a kijelentéssel, hogy e két kiváló férfiú, ha talán nem is állt a konzervatív zsidóság alapján, mindenesetre a cijjonizmus kérdését igen nagy lökéssel előbbre vitte.

Sőt, bátran lehet állítani, hogy a cijjonizmus mai fogalmát ők hozták be a köztudatba.

Herzl már a priori az ő „Judenstaat” című füzetében az önálló zsidó állam megteremtésén fáradozott s abban látta a zsidókérdés egyetlen lehető s helyes megoldását. Igen sok hívet, sőt rajongót szerzett az eszméjének, de igen komoly zsidó politikusok és tudósok körében határozott ellenzéki hangulatot váltott ki. Jellinek és Guedemann bécsi, Maybaum berlini, Mühsaum gráci rabbik szószéken és hírlapokban hevesen kikeltek Nordau-Herzl szerintük utópisztikus tervei ellen.

Kifogásaik és kritikájuk főleg abból indult ki, hogy az önálló zsidó állam eszméje ellen természetesen Erec Jiszróelről van mindig szó, úgy politikai, mint vallási szempontból beszélni sem lehet.

A török szultán, akinek fenhatósága alá tartozott akkoriban Palesztina, nem lesz hajlandó jó szóért vagy jó pénzért az országot zsidó állami célokra örök időkre átengedni — ha ugyan ilyen óriási összeget össze is lehetne hozni — amit a gazdag amerikai zsidók összeadtak volna. Az arabok már akkor is, akár csak most a jelenben, oly határtalan ellentétlást fejtettek ki a terv ellen, hogy annak megvalósítását minden erővel megakarták s meg tudták volna akadályozni. Vallási, vagy mondjuk felekezeti okokból sem a róm. kath. egyház, a Vatikán, sem az Iszlám, az ázsiai mohamedánok, soha nem járultak volna hozzá, hogy azt a színteret, amely az ő vallásfelekezetiüknek bölcsője volt s ahol az ő népiük, őseik, hőseik egész nagy multja lezajlott a zsidóságnak egész terjedelmében átengedjék. Sőt, voltak még olyan tudományos hangok is, melyek arra hivatkoznak, hogy Izrael törzsei az állami önállóság előtti időben, de még az ősatyák kora előtt nem autochton, begyökeresedett, hanem csak bevándorlott népek voltak. Ennek az országnak őslakói azok a kanaáni népek voltak, akiket maga a szentírás is pontosan felsorol és számon tart. Hogy Isten az országot az ősatyáknak esküvel odaígérte, mindhármójuknak külön-külön, az természetesen tudományos és kritikai szemüveggel nézve a dolgot egyáltalában nem számít.

Nézzük már most: hogyan áll a dolog profétai szempontból és imádságos könyvünkben. Itt a konzervatív körök, tehát a világ orthodox elemei joggal hivatkoznak arra, hogy a proféták, különösen Jeremiás és Ezechiél állandóan ígérik, hogy Izrael vissza fog térni egykoron és elfoglalni ősi hazáját, ahonnan a „nép vétkei miatt kellett számkivetésbe menni”, de ezt a visszatérést, ezt a repatriálást Isten maga tartotta fenn magának és semmi-

TAUBER

PENZIÓ ÉS ÉTTEREM

ABBZIA

(ITÁLIA)

Elsőrendű orth. kóser konyha, központi fűtés, hideg-meleg folyóvíz, felvonó, erkélyes szobák, tengerre néző ablakkal. Napi penzió nyolc pengő. Clearing. Prospektus ingyen. Felvilágosítás a Zsidó Élet szerkesztőségénél is.

esetre sem bízza a mai modern profétákra pl. Nordaura vagy Herzlre, akik csak politikai megterésről beszélnek, de nem vallási regenerációról. Még szűkebb határokat vonnak imakönyveink, amelyek csak arról beszélnek: „hadd lássák szemünk, amíg megírta”. A visszatérési módokat Isten önmagának tartotta fenn.

Mi legyen tehát a zsidónak álláspontja a jelenben a Cijjon-kérdésben? Semmiestre sem az, hogy ez a mozgalom bárhol vagy bármikor összeütközésbe kerülhet a zsidó hazafiságával, vagy ellentétbe volna hazaszeretetével. A cijjonizmus nem egy önkényes, ötletszerű, kalandos terv, vagy kitalálás, hanem igenis a zsidó népléleknek egy újszerű, de természetes megnyilatkozása, a zsidó öntudatnak egy újabb formája, amely nem visszautasítást,

sem mellőzést, legkevésbé kicsinylést, vagy lebecsülést érdemel, hanem a meghatározottabb, s legkomolyabb figyelmet és pártolást minden jóra való, önrzeteres, gerinces zsidó részéről. Itt legelső sorban nem politikai cijjonizmusra gondolkunk, hanem kultúr-cijjonizmusra, azaz óhajtiuk, s kívánjuk, hogy Erec Jiszról az egész világ zsidósága, a zsidó kultúra látható középpontja legyen. Akár nevezük most Cijjonizmusnak, akár Pro Palesztinának, mindenesetre zsidó szempontból kívánatos, hogy Palesztinában nemcsak a saját országukban hontalaná vált zsidók új biztos hazát nyerjenek, hanem a zsidó kultúra nyugodt fejlődést biztosító otthonává válik, szorgalmas zsidó kezeknek zsidó földet nyújtson, zsidó munkásnak zsidó ipart, zsidó kereskedőnek piacot teremtsen, zsidó tudománynak és művészetnek nagyszerű hajlékot építsen. És lex suprema esto: a zsidó az ő vallásos lelkeinek s lelkiéletének szárnyait szabadon bontogathassa. Nyílt kérdés marad: Cijjaun hálaú zsidái?

zöme, amely a haladás zászlaja alá tömörült, feltartóztatlanul eltűnt vona a beolvasási folyamat hőmpolygó áramába.

Itt keresendő Herzl fellépésének sorsdöntő pillanata és pszichológiai oka. Előtte is voltak, akik hasonló eszmék megvalósításáért küzdöttek. Perec Szmoleszkin számtalan írása, Moses Hess „Röm und Jerusalem”-je, Lilienblum politikus zsurnalizmusa, Pinsker „autoemancipációja” mind a zsidóság megújulásáért küzdött. De míg ezek a zsidóság kebelén nevelkedett írók voltak és Hess kivételével héber nyelven írtak, addig Herzl a zsidóságtól teljesen távol állott. És ez volt az a körülmény, ami a zsidóság minden rétegét megragadta. Vakon követték, mert meg voltak győződve, hogy isteni messiást jelöltek Herzl, aki semmit sem tudott a zsidóságról és hirtelen megváltó programmal lépett fel, olyan lelkesítő erővel hatott kortársaira, hogy senkisémet tudott előre elzárkózni. Biztosra vették, hogy isteni sugallatra cselekszik, mert akinek multja a zsidóság iránti indifferentizmus jegyében folyt le, nem válhat hirtelen fanatikus pártvezező. Az a férfi, akit a német császár, a badeni herceg, az olasz király és maga a pápa is királyként kezel, nem lehet más, mint Isten küldöttje, Isten kiválasztott messiása. A zsidóság a messiást évezredek óta várta és Herzl-ben a várvavárt messiást tisztelte és tiszteli.

A titokzatos mindig nagy varázst gyakorol a lelkekre. Ha Herzl fiatalágát a jesivákban töltötte volna el, biztosan nem tudott volna ilyen szuggesztív sikert elérni. De az a tény, hogy a zsidóságról úgyszólván semmit sem tudott és ennek dacára a zsidók felszabadítójának hirdette magát, oly misztériózus hatással volt a misztikumot kereső lelkekre, hogy benne titokzatos erőt sejtettek, aki célját valóra tudja váltani. Ez a misztikus meszszianizmus hite volt az a lélektani bázis, amelyre a Herzl-imádat és cionkultusz felépült. Herzl tiszteletében nem a zsidóság legitizmusa, hanem messziánizmus jut kifejezésre.

Herzl hatásának pszichológiai gyökerei

Írta: Dr. Grosinger M. József

A politikai halhatatlanság épp olyan problematikus, mint a művészeti halhatatlanság. Úgy a politika, mint a művészet és irodalom halhatatlanságai igen sok esetben a Herostrates-féle ember-tipushoz tartoznak. A negatívumok halhatatlanságai a művészeti naturalizmus különböző fajainak mindenkorai művelői és a politikai nihilizmus sokféle ágazatainak szószólói. A rombolás munkájában elért halhatatlanság oka az, hogy az érvényben lévő értékek és normák megtagadása, szóval a destrukcionizmus, merészségénél és szenzációszerűségénél fogva, szuggesztív erővel hat a publikumra és vakon követi a mindenkor Herostrateseket.

A pozitív értékeket termelő halhatatlanságok szuggesztivitása azonban mindig pszichológiai rejtély. Platon évezredek hatása, Shakespeare évszázados befolyása nem tűnik fel csodálatosnak, ha elgondoljuk, hogy csak egy aránylag kis számú szellemi elitet tudtak és tudnak meghódítani. De örök misztérium marad előttünk Nagy Sándor és Napoleon száz ezreket fanatizáló személyisége épp úgy, mint Herzl Fivadar a zsidó nép millióit, valamint fejedelmeket és királyokat faszcináló egyénisége.

A Rosenberg Herzl nagy hatását annak tulajdonítja, hogy mindenki és mindenhol a zsidó királyt tisztelték benne (L. Arjeh Rosenberg: Herzl — Tekufa-

tenu, kerech chobereth, Tamusz 1932.) Igaz, hogy a zsidóság mindég királytisztelő nép volt és történeti szerepe elején királyt követelt a bírák helyébe. Királyszeretete azonban onnan származott, hogy volt saját országa és olyan akart lenni, mint a többi körülött lakó népek, akiknek királyuk volt. Hazája elvesztésével azonban nem a király vesztését siratta, hanem földjét és szentélyét. Évezredek diaszporájában nem a király visszajövetelét kívánja, nem a királyság visszaállításának a vágya foglalkoztatja, hanem régi szentföldjének visszanyerése. Nem a király, hanem az ország újból való felépítése után fohászkodik imáiban.

Herzlben tehát nem tisztelheték a királyt, hiszen király föld nélkül nem lehetett a kívánsága annak a népek hontalanságban, amely annyit szenvedett nem a királyhiány miatt, hanem földnélkülisége folytán. Mi volt hát Herzl vonzó ereje? Nem más, mint az évezredek remények teljesítésének biztonsága, amit Herzl fellépése jelentett neki. A zsidóság félve őrizte szellemi kincseit és sok martírium árán tartotta fenn eszmei birodalmát a legsötétebb századokon át. Amit azonban az inkvizíciókon keresztül meg tudott menteni, veszélyeztetve volt a felvilágosodással és az utána következő reformtörökvécekkel járó asszimiláció végzetes folyamata által. A zsidóság nagy

Roosevelt elnök

kezdeményezésére az Egyesült Államok State Department-je erőteljes hangon fejezte ki ellenszenvét a németországi zsidó-ülkőzésekkel szemben. Az amerikai zsidó intézmények együttes tiltakozására adott válaszában kijelentette, hogy a vallászabadság és a lelkiismeret biztonsága örökké alapelve marad az amerikai civilizációnak. Az amerikai nép sohasem fog megfélemlíteni a szabadság gondolata iránti hűségéről...

Készülődés a pesti hitközségi választásokra

Mind szélesebb körökben terjed a híre annak a lehetőségnek, hogy a pesti izr. hitközség képviselőtestületi választása, amely a jövő tavasszal volna aktuális, már a tél elején, sőt esetleg még korábban, már az ősszel le fog zajlani. Úgy hírlík, hogy a hitközség vezetői nemcsak foglalkoznak ezzel a gondolattal, hanem már az előkészületekhez is hozzáfogtak. Eszerint bizalmas beszélgetések folynak a választások meglepetésszerű, váratlan kiírásáról, a megüresedő tisztségek, főképp a két alelnöki állás betöltéséről, stb. Ugyancsak vannak híreink bizonyos ellenzéki megmozdulásról is. Értesülésünk szerint — érdekes, hogy ezt a hírt először a mai rezsím híveitől hallottuk — széleskörű ellenzéki propaganda és készülődés folyik, különösen az értelmiségi rétegekben, állítólag már itt felvetődtek bizonyos személyi kombinációk is.

Megkérdéztük felekezeti életünk egyik jó tájékozottságáról ismert és a régi ellenzéki mozgalmakban is szerepet vitt tekintélyes tagját, mit mondhatna az ellenzéki mozgalomról a nyilvánosság számára: a következőket közölte:

— Igen, mi is hallottuk, hogy a választásokat váratlan hírtelenséggel, meglepetésszerűen akarják kiírni, rögtön a nagy ünnepek utáni időre. Ez a meglepetés persze most már elmarad, még ha a választást ki is írják őszre. Senkit sem fog meglepni. Ellenzéki mozgalom? Hát igen, van! Annyi bizonyos, hogy a mai rezsimmel szemben mindenféle nagy az elégedetlenség, főképp a zsidó intellektuellek körében. Az a drasztikus anyagiasság, az adóügyekben és szociális kérdésekben mutatkozó kéméletlenség, felelőtlenség és igazságtalanság, a kulturális érdekek elhanyagolása, az új statutumok sok vonatkozásban reakciós szelleme, a felekezeten belül a béke helyett az egyenetlenség szítása, az antiszemitizmus számára támadási felületek nyújtása, a vezető pozícióknak hozzá nem értőkkel való betöltése, a zsidó szellemiség háttérbeszoritása, a diktatórikus hajlamok előretörése és végül a hitközség minden tagadás és szépítés ellenére is súlyos, sőt válságosnak mondható anyagi helyzete kellett, hogy mélyen gyökeres és szélesen kiterjedt ellenzékét támasszanak. És csak természetes, hogy ez az ellenzék tömörül és szervezkedik. Én csak azon esodálkozom, hogy a „kormánypárt” ezen fel van háborodva. Mindenütt a világon van

és kell, hogy legyen ellenzék. És csak örülniök kellene, hogy ez az ellenzék a szellemiség köréből, tehát föltétlenül elvi és erkölcsi alapon, egyéni érdekek nélkül és nem egyesek ellen alakul. Mert mi elvek és nem egyének után indulunk. Hajlandók vagyunk ugyan az elvekért és a magasabb célokért — ha kell — egyénenként is feláldozni, de csak ha kell: azonban sohasem az elveket egyesekért. Hogy személyi kérdésekről is tárgyaltunk, ez csak természetes. A személyi kérdésekre vonatkozó hírek azonban igen koraik és pusztá kombinációk. Remélem, az ellenzéki alakulás rövidesen a nyilvánosság elé léphet, és választási programját, amely a hitközségi élet zsidó szellemében való demokratizálásán és a szellemiségnek jogaihoz való juttatásán, mint két főpilléren nyugszik, részleteiben is közléseket: Mi nem a harcot keressük, sem önmagáért, sem pedig hatalmi érdekből, de ha kell — a felekezet és a hitközség érdekében: nem térünk ki előle. A kormánypárt persze, ja már kell ellenzéknek lennie, úgy szeretné,

hogy azt is ő irányítsa. Ők ezt el is tudják képzelni: Együttal azonban meg kell barátkozniok azzal a gondolattal, hogy elvi alapon áll, gerinces, lepaktálásra nem kapható ellenzékkel kerülnek szembe!

Amint ebből a nyilatkozatból kitűnik és egy másik, ellenzéki felfogásának ismert felekezeti vezető egyéniségétől is halljuk, az ellenzéki párt erőteljesen kezd kibontakozni. A hangulatot főképp a bürokratikus szellem minden egyebet elnyomó túltengése, a központi hatalom és a kancellári önkényuralom minden keresztlügázoló kéméletlensége fűti: Ezeknek a kártevő tényezőknak minden tartózkodás és önkorlátozás nélkül való érvényesülése még a mai rezsím híveinek sőt munkatársainak sorában is kitermelte már az ellenzékiiséget. Ma a konimün alatt, úgy most is, a főzának már — egyelőre még titokban — de maguk között már bevallottan is ellenzékieskednek és a sputcai tirannisz ellen élesen kifakadnak.

A magunk részéről ezeket a információkat csak azzal egészíthetjük ki, hogy olvasóink táborából is sokan fordulnak szerkesztőségünkhez levélben vagy telefonon is és kéri, hogy adjuk tovább címüket és csatlakozásukat az ellenzéki szervezkedés irányítóinak.

Iskolai értesítők

(—) Ez alkalommal 4 újabb értesítőről kívánunk rövidesen beszámolni: 1. *debreceni zsidó reálgimnázium*, 2. *a budapesti Orsz. Izr. Tanítóképzőintézet*, 3. *a miskolci orth. izr. hitközség tanítóképzőintézet* és 4. *a budapesti Ferenc József Orsz. Rabbiképző-intézet* értesítőjéről.

A *debreceni zsidó reálgimnázium* beszámolója sok érdekességgel szolgál Frissesség, lendület érzik ki belőle, a jó részt fiatalokból álló tanári testület lelkessége és a fenntartó hitközség áldozatkészsége mincként testület odaadása a zsidó ifjúság jövőjéért. Bevezetőül három Horatius-vers pompás műfordítását kapjuk Kardos László tollából és ugyancsak tőle egy kis, ötletes irodalmi Horatius-konferánst az műfordításokhoz. Azután bepillantás az iskola gazdag, színes szellemi világába. Minden sorból kiérezzük, hogy pompás kis világ ez: ma-

gyar és zsidó és modern minden gondolkodásában, minden érzéshullámában. Uglátjuk, hogy a nemzeti és felekezeti szociális és az ebből fakadó szolidaritás kitermelése itt a munka vezérmotívuma. Dr. Vág Sándor igazgatóval az élén, ennek a megvalósítására törekszik a kitűnő tanári kar, ami az iskolának beszédes karaktert ad. Ezt szolgálják a különböző ifjúsági egyesületek, tanfolyamok, körök stb., amelyek mind a szellemi és erkölcsi közösségek megszilárdítását munkálják. Érdekes adatok: Az iskola 14 éves. Tanulóinak létszáma, amióta az iskola teljes nyolcosztályú, mindig 400 körül van. Az idén 392 volt. Ezek között volt 10 róm. kath., 2 gör. kath., 9 református és 1 evangélikus is. Volt továbbá 19 leánymagántanuló, akik közül 11 az előadásokat is látogatta. A tanulmányi eredményt mutatja, hogy a nyolc osztály-

Dr. Frenkel Bernát vallás-tanár zsidó nevelőintézete

VI., Aréna út 84. Telefon 28-8-43. — *Internátus* a városligeti villanegyedben minden iskolatípus közelében fiúk és leányoknak. *Gyermekek és diákuduló a Bükkben*, 400 m. Lillafüred fölött, klimatikus gyógyhatású helyen. *Leánytovábbképző* 14 évesnél idősebbeknek, közművelődési és gyakorlati irányú tanfolyamok.

ban 55 jeles- és 120 jórendű tanuló volt és csak 5 bukott több tárgyból. Még 1 érdekes adat: 180 P-t tandíjat 74-en, 150 P-t 10-en, 120 P-t 130-an, 90 P-t 50-en, 70 P-t 8-an, 60 P-t 63-an, 45 pengőt 17-en, 30 pengőt 29-en fizettek és 11-en teljesen tandíjmentesek. Vide Pest! Dicséret érte a debrecni hitközségnek!

Büszke örömmel vesszük kézbe az *Orsz. Isr. Tanítóképzőintézet* értesítőjét. Nem szólva arról, hogy mint beszámoló is mintaszerű, amiről beszámol, a méltán keltheti a legteljesebb megelégedést a tanári testületben és az egész magyar zsidóságban egyaránt. Az Értesítő a legpuritánabb objektivitás nemes egyszerűségében adja elő mondanivalóit. Minden sorával elárulja azt a karaktert, amelyet az intézet kiváló igazgatójának, a magyar zsidó tudományosság egyik büszkeségének, dr. Szemere Samunak egyénisége ad az intézet munkájának. Az eredmény igen szép. A képesítő vizsgálatra bocsátott mind a 14 jelölt jól megálta a helyét. Az intézet növendékeinek létszáma az 1931—1932. tanévtől kezdve csökkent az utolsó két tanévben 87 volt. Külön ki kell emelnünk az Értesítő beszámolójának két kis fejezetét: „Az intézet működése“ és a „Tanítás“ címűt. Különösen ez utóbbi nemcsak beszámoló, hanem program-szerű írás is: pompás és rövid fogalmazásban a tanítóképzés munkájának főleges biztonsága felvázolása. Valóságos tanítóképzés pedagógiája *in nuce*. Csak két mondatot ragadunk ki belőle: „Az iskolai munka középpontja nem a tanító, hanem a tanuló.“ — „Legfontosabb tanítási elvnek az életprincípiumot tartottuk.“ — Valami negatívumot is! Az egész Értesítőben sehol egy sor élmélyítő fölfelbókolás, de sehol egy sor kevélykecsés sincs.

Ugyancsak a legnagyobb elismeréssel szólnunk a miskolci orth. isr. hitközség tanítóképző intézete munkájáról és beszámolójáról is. A fiatalokból álló lelkes tanári gárdának és a kitűnő igazgatónak, dr. Serbu Adolfnak munkája nagyszerű eredményt produkál. A 113 növendék közül egyetlenegy tanuló (egy II. éves) bukott az is csak javítóra. Az is érdekes, hogy a növendékek közül 4 róm. kath., 28 református és 6 evangélikus volt. Nagy gyönyörűséggel és megelégedéssel olvastuk az Értesítőnek az „Eszttétikai és munkára való nevelés“ című fejezetét, valamint a növendékek szombati vallásos öszszefüvetéről, ifjúsági egyesületeiről és köreiről szóló beszámolókat is. Ezek azt mutatják, hogy itt is teljességgel megértették és érvényesítették azt a modern pedagógiai elvet, hogy a képzés és tanítás céljaira ki kell használni a tanulók öntevékenységre és önkormányzatra, valamint

a közösségben való érvényesülésre irányuló hajlamait és törekvéseit. Ugyátsszik, ezekben a kis egyesületekben és körökben nagyszerű élet folyik. Minden magyar zsidó büszke lehet arra, hogy a vidéken is egy ilyen minczen elismerésre méltó, elsőrangú iskolával dicsekedhetünk.

Mai beszámolómban a *Ferenc József Rabbiképzőintézet* Értítőjéről emlékezünk meg, amely az intézet 58. évéről szól. Az adatok és az eredmény azt a felemelő és megnyugtató érzést kelti, hogy a méltán nagyhirű kiváló intézet minczenben nagy és szent hivatása magaslatán áll és a nagytudományú világviszonylatban is az első között emlegetett kitűnő Rektor, valamint a kiváló tanári testület biztosan tartja azt a színvonalat, amelyet a nagy elődök elérték. A statisztikai adatok szerint az első tanfolyamon a tanulók létszáma az utolsó 10 évben nem mutatott jelentékeny hullámozást, az 1934—35. tanévben 55 volt, ezek közül 3 három bukott 1 tárgyból és egy bukott több tárgyból. A felső tanfolyamnak 42 hallgatója volt. A tanári testület munkáján kívül az Értesítő az ifjúsági egyesületek gazdag munkájáról is beszámol. Nagyon élénk és magas-nívójú munka folyik itt, amelynek a jelentőségét külön ki kell emelnünk. Csak egyetlen szerény megjegyzést engedünk meg magunknak. Nem kellene megfontolás tárgyává tenni, hogy a felső tanfolyamon rendszeres pedagógiai előadások is tartassanak, tekintettel arra, hogy a felkésztés függetlenül attól, hogy rendszerint hitoktatással is kell foglalkoznia, lelkesíti gyakorlatában is sokszor kerül szembe nevelési kérdésekkel is?

A szidra margójára Ékeve

Írta: Dr. Rubinstein Mátyás
szekszárdi főrabbi

„Vöhöjő ékeve tismöun ész hámmis-pötüm hoéleh usömártem váásziszem ószom vösómár hásem előkéchő löchő ész habbörisz vöész hacheszed áser nisbá láávószechő. — És léssen következése annak, hogy engedelmeskedtek ezeknek a végzéseeknek s megtartjátok s teljesítitek azokat: hogy az Örökkévaló, a te Istened is megtartja néked a szövetséget s irgalmasságot, mely felől megesküdtt a te atyáidnak. A minapi bús napok emlékének árnya még ott borong a lelkünk fölött, még nem halkult el teljesen lelkünk hírjain a jeremiási megrázó kitérés: „Hábitú uröu im jés máchov kö-máchóvi. — Tekintsétek meg s lássátok, ha van-e oly bánat, mint az én bánatom?“

Két szörnyű, rémséges tiso-böövöt élt át egykor Izrael: A babiloniait s a rómaiakat. Rombadöntötték államát, megsemmisítették nemzeti mivoltát, földönfutóvá tették. Jött a középkor példátlan borzalmaival. Egy időre kiderült fölöttünk az ég, kis ideig az emberszeretet nyájas derűje mosolygott reánk. De azután újra behorult. És a boru nem foszlik, a boru tart, sőt egyre sűrűbb, sötétebb, nehezebb lesz. Parázslak a gyűlölet az egész világon Izrael fiaival szemben, vészes lángokban csapva fel itt-ott. Felújult a gettó, megsokszorosodva, réginél megalázóbban, méltó társként csatlakozva a numerus clausushoz. Ilyen a helyzet kifelé.

És befelé? Dül s pusztít. emészt s sorvaszt, félelmetesen, kétségbeesetten az elpártolás, a zászlóahagyás — s mi még tartunk Sábbász Náchámút, mi még tudunk vígasztalódni?!

S mégis van vígasz Izrael számára. Megmondja a törái ige. Előbb azonban tisztáznunk kell az „Ékeve“ értelmét.

„Ékeve“ mint „ókévnak“, amely azt jelenti: sarok, talp, származéka, első-sorban evvel a jelentéssel bír: következés. Azt is jelenti: eredmény. Így fogja fel e szót Mendelssohn. (Erfolg.) További jelentése: jutalom. Így értelmezi Ibn-Ezra, Náchmáni s mások s ennek nyomán a német fordítók Lohn-nal adják vissza. De ez a fordítás lapos, széthulló s a nemesebb etikai érzületet sem kielégítő. Az igének benső, mély értelmét csak akkor nyerjük, ha az „ékeve“ szót e szóval adjuk vissza: következés. Az igének értelme tehát, mint bevezetőleg fordítottuk: „És léssen következése annak stb.“

Izraelnek különleges helyzete a világ összes népei s vallásfelekezetei között: szövetséges viszonyban van Istenével, szövetség, „brisz“ áll fenn közötté s Istene között, mely szövetség a prófétái hév lelkületében bensőséges érzellemmel nemesedett: Vöerásztich li löölom — mondja az Örökkévaló Izraelnek. — Eljegyeztek magamnak örökre.“ Ennek a szövetségnek az alapja, a lelke, a záloga pedig nem földi hatalom, nem földi gazdagság, hanem a vallás, szellemi eszményi, égi hatalom.

Nem akkor vált Izrael néppé, mikor elfoglalta Kanaánt, hanem, amikor a Szinajnál átvette a Törát. Nagy földi, anyagi előnyt ez a szövetség nem jelent, de jelent mulhatatlan, elpusztíthatatlan, örök mennyei értéket Izrael fennmaradása örökre biztosítva van, ha szegény, elnyomott, tépett s tiport is, csak egyet kell tennie: óvnia, megtartania vallását. Ezt mondja ki a mi igénk. S ez Izrael vígasza! Ezt hirdeti Törájának igéje. Csak értse is meg ezt az igét.

Kóved, pucpaszta és miegymás

— Beszélgetés —

(Személyek: 1. A természetes részvénytársasági igazgató —
2. A fakóképű állástalan tanár)

— Nagyon érdekes volt, kedves tanár úr, amit a multkor az Egyakarat „nagy koncepciójáról” elmondott. Lehet, hogy volt benne egyéni beállítás is, de tagadhatatlan, hogy nagyon plauzibilissá tudta tenni. Most pedig kérem, folytassa és mondja el, amint megígérte, azt is, hogyan alakult tovább a hare a kancellária és maguk között.

— Szívesen, kedves Direktor úr. — A mult órán ugye, ottmaradtunk, par-don, a multkori beszélgetésünket ott hagytuk abba, hogy a kancellárián egész sereg rendező, díszletező, sűgő és kűt-mérgezés-szakértő áll a Führer és az Egyakarat rendelkezésére. Azt ígértem, hogy most majd ezekről fogom egy kicsit lerántani a leplet, hogy belelát-hasson a kancellária boszorkánykony-hájába is, ahol nemcsak a hitközségi intézményeknek szóló szállítások sor-sáról, hanem a zsidó közvéleménynek sajtó útján való kikészítéséről is állandóan folynak a haditanácskozások. Hát éppen kapóra jött, hogy mielőtt ezekre rátérnék, módomban van a kancelláriai sajtóhivatal valóságos belső titkos tanácsosának és legfőbb chóchemjá-nak lelki üdvére készült kétrétehbeli sajtóselekménnyel egy kicsit foglal-kozni. Direktor Úr bizonyára hallott már valaha valamit Mikes Kelemenről.

— Hogyne! Levelező volt. Melyik cégnél is?

— Nohát, ő nem olyan leveleket írt. Ő a magyar irodalom multjának egyik kiváló alakja, akinek „Törökországi Levelei” a magyar irodalom java-írásai közül való. De ezek nem valódi levelek, ezek csak a formájuk szerint levelek. Nos, hát Mikes Kelemen óta nem látott nálunk annyi *mű-level* napvilágot, mint újabban éppen ebben a kancelláriai félhivatalosban. A takarékoság elvét a legteljesebb diadalig viszik. Hogy ne kelljen a levélírónak levélpapírt, tintát, borítékot és portót áldozni az elismerő, dícsérő, magasztaló s. i. t. levelekre, ezek a dróttalan ihlet és megtermé-nyülés révén, szükség esetén megszü-letnek ott helyben a szerkesztőségben is. E levelek tehát annyiban megegyez-nek a Mikes-féle Törökországi Leve-lekkel, hogy őket sem kell komoly, pos-tára feladott és levélhordóktól kézbe-sített leveleknek tekinteni. De van az-tán egy nagy különbség is köztük. A Törökországi Levelek szegénységben és

hallatlan szerénységben élt szerzőjük-nek anyagi előnyt ugyan semmit sem hoztak, de nevét a halhatatlanság ma-gasságai felé lendítették. A kancelláriai atmoszférában kiérlelődött műlevelek szerzője ellenben nem repül ugyan a *halhatatlanság* felé, de viszont az *élhet-tenség* posványában sem merül el. E műlevelek neki mind rendkívüli módon hasznosak.

— Ugyan, mi haszna lehetne ezek-ből a levelekből, ha igaz volna is, hogy ő maga írja őket?

— Hogy mi haszna! Hát mindenek fölött erkölcsi haszna! A naiv, mesz-szire nem látó emberek ezrei nem tud-ják, mi igaz azokból a rózsá- és na-rancesszínű epitheton ornansokból és mi nem. Meg vannak győződve, hogy a műlevelek nagyító üvege alá állított emberke igazi óriás, akinek muszklijaib-nak igazi, erkölcsi erők duzzadnak. Nem tudják, hogy ezek a műlevelek azért kellene, hogy a már alaposan megko-pott és megtépázott *kóvedot* kicsit ki-tatarozzák, másrészt pedig, hogy erkölcsi mentéjének rozsdaverte, fénve-vestett gombjait ismét fényesre puc-paszttazzák.

— Tanár úr, ez nekem nagyon ma-gas beszéljen kissé egyszerűbben! Nem értem, mit akar a kóveddal, meg a pucpasztával.

— Pedig nagyon egyszerű a dolog. Nézze, az a módszer, ahogy anyagi és erkölcsi erőforrásait gyűjti, nem bizonyult teljesen megbízhatónak, a forrá-sok néha-néha még buggyantanak vala-micskét, de újra hamar kiapadnak. Egy ilyen fővezérnek sok pénzre van ám szüksége! Ha nem futja az olvasókö-zöntség spontán lelkesedéséből, akármil-lyen tortúrával jár is, meg kell próbál-kozni a *snorrturnál*. Meg is csinálták, helyben és vidéken, még pedig buzgó papi segédlettel. Az anyagi forrás buzo-gott, de ugyanakkor, talán éppen ugyan-ettől az akciótól, el-eldugult az erkölcsi forrás, szenvedett a kóved. Elvégre a publikum is számolgat kicsit: ennyi és ennyi ezer előfizető (hisz olyan nagy a közszeretet!) ennyi és ennyi ezer szub-venció (hisz olyan halhatatlanul nagy az érdem!) — inien is, onnan is — ennyi és ennyi vállalat és gazda zsidó (hisz a megpumpoltatás kéjének édes titkát,

„bizalmasan” tovább súgja a láncba egyik a másiknak) — ez összesen... Hát látja kérem, ez a jó aratás persze, persze, hogy rozda verte ki az erkölcsi cégért. Ekkor kellett a „great old man” levele, arról, hogy: Te vagy a zsidó becsület, a zsidó érdek, a zsidó hazafiság, stb., stb. egyetlen és rettenthetet-ten lovagja — hiszen csak Téged olvas mindenki a többieket észre sem veszik, — Te vagy a legelterjedtebb, az egyet-ten elterjedt, a többi az smafu — a Te szavad — bár eddig nem akarták mind-ig meghallgatni — az egyetlen igaz szó — akkor is, amikor szegénysége-det hirdeted, stb. — mert a Te sze-génységedet, anyagi leromlásodat az Eszme szolgálata okozza, a hazafias ön-feláldozás, ésatöbbi... Nos, hát ez a szólamáradat az a pucpaszta, amellyel a tiszteletreméltó öreg úr a megrozsdáso-dott tekintélyt és kóvedot újra kifénye-síteni akarta. De valahogy hiba esett a logikában: Túlásagosan egyszólamú va-lami ez az erkölcsi fényesítés, mert pusztán kóvedből mégsem lehet meg-élni. Kelltek tehát egy másik levél. Meg kell teremteni az erkölcsi és anyagi erő-források unifikációját. Természetes te-hát, hogy erről az unifikáció nagy ve-zéregyénisége írhat egyedüli illetékes-séggel egy mélyen átértett „lírai levelet”. (Képzelteti, kedves Direktor uram, milyen meglepetéssel állapíthatta meg egy szép reggelen mind a két le-velező úr, hogy ők milyen kitűnő episz-toláírók!) Ez a második levél, amikor éppen azt állapítja meg — némi ellen-tében az előző heti levéllel —, hogy „tekintély, megbecsülés, megvan”, de ami a legfőbb: a „fényes erkölcsieken kívül ugyanolyan anyagi eredményeket is kell szerezni”, — mintha megint pont erre akarná a hangsúlyt vetni és a közfigyelmet és közérdeklődést pont ide akarná terelni! Hát yigvázat! Nem érzi, kedves Direktor Úr, hogy ez egy újabb snorrturna beharangozása?! Aztán a pucpaszta egy kicsit a „hazafias” ér-demek kifényesítésére is kellett. Éppen az unifikációs levélíró úr bizonyára emlékszik, hogy annak idején valóság-gal ész nélkül rohant „szeretett” bar-rátja, a hazafias vágytól majdnem meg-tébolyulva, babérkoszorút szerezni sá-padt homlokára, míglen a levélíró úr józan szava újra észre térítette.

— Nem mindent értek ezekből, ke-dves tanár úr, de érdekes. Milyen más-kép látják maguk a dolgokat, mint a magunkéjaita emberek.

— Persze, mert mi az igazságot meg akarjuk látni...

SPECTATOR NOTESZÁBÓL

Mit nem ér egy jó ötlet?

A Pesti Izr. Hitközség gimnáziumai-ban a jövő tanévtől kezdve nemcsak szombat, hanem vasárnap is szünet lesz. (Mellékesen szólva: nagyon helyesen!)

Még pedig azért lesz vasárnap is szünet, mert — miként a legilletékesebb tényszerző ezt egy lapnyilatkozatban oly remekül megindokolta — ezzel jobban ki-domborítják a szombat szentségét, mert „a vasárnapi munkaszünet valósággal alá-húzza a szombat szent fontosságát”.

Nagyon jó! Éppen olyan ez, mint amikor valaki nagyot hazudik, hogy igazat mondjon, vagy megkérésztelkedik, hogy zsidóvoltát jobban demonstrálja, vagy valami nemzetellenes cselekszik, de „magasabb nemzeti érdek” szolgálatá-ban — más szóval: amikor: „er kümmt zü gehn”.

Ez az indokolás — szédületes egy sziporka! Akárcsak az, amelyet ez inter-júban nyilatkozó csak úgy mellese-g, önönmaga dicsőítésére kisercent: „Nekem az is pihenés, ha dolgozom” Ipsissima verba!

*

Kollega ur, el-szólta magát!

Kedves „Szombat!” Legutóbbi szá-mában régi pesti zsidó dolgokról szol-ván, megemlíti, hogy Boráros János pol-gármesternek, a pesti zsidó hitközség ak-kori legfőbb felügyelőjének idejébe a hit-községi előljárók éves fizetést kaptak. Ehhez Ön kedves „Szombat”, a követ-kező éppen nem szellemtelen megjegy-zést fűzi: „Nem tudni, vajjon nem volt-e becsületesebb eljárás, amelyet Boráro-sék követtek, mint az a mód, amelyen most sok hitközségben az előljárók re-prezentáló és kocsi-költségeit elszámolják titokban.”

Jé, kedves „Szombat”, milyen pikáns dolgokat tudhat maga?! Hát miért nem mondja? S aztán hol történt ez? Talán Okatootájában, itt mindjárt Soroksár tö-szomszédságában?

*

Heveny jubileum-kórság

Nos, hát igen, megint évforduló, me-gint jubileum. Egyenlőn ünnepelni életet és halált. De egy gondolat mégis bánt-hatja a jubileumok szerelmest. Nem... nem... attól nem kell tartani, hogy ki-fogynak az alkalmak és az engros-jubi-láns zavarba jön. Inkább attól lehet ke-serű a zavarja, hogy nem lehet minden

alkalmat üstökön ragadni. Nem lehetne valamiképpen a 100 év múlva esedékes szép lírai leveleket valami külön e célra kitalált eszköpt-módszerral már most megjelentetni: anticipando évfordulózni? Volna egy ötletünk: meg kellene a jubi-leumait jubilálni: a 10., 20., 25., stb. ju-bileum alkalmából.

*

Szirup és valuta

A sputcai kancellária kedvenc leib-zsurnálja keményen megrója Pap Károly és Komlós Aladár írókat, mert felhány-torgatják neki, hogy csak úgy csöpög a felekezet nagyjainak állandó és szirupo-san nyúlós dicséretétől.

Megérdemlik a megrovást! Miért ítél-nek oly egyoldalúan?! Nem veszik észre, hogy a másik oldalon viszont felekeze-tünk nagyjai permetezik vissza a sziru-pot magára a gazdagon buzogó forrásra. Még pedig az egyenlőség elve szerint: ugyanannyit adnak, mint amennyit kap-nak. Hol lírai levélben, hol epikus fabu-lázásban, hol meg drámai kirohanásban, de néha líra helyett — hazai valutában is.

*

Etiópia és Sip ucca^a

Kedves Népszövetség! Halliuk, hogy Önök rabszolgatartókat keresnek Etiópá-ban. Rossz cím! A Sip-utcában biztosan találnak!

A metzi „Yidegasse“

Ha az ember a metzi „Yidegasse” utcát rójja, emlékek raja rohanja meg. Persze nem Yidegasse ennek az utcának a neve, hanem Rue l’Arsenal; a Nide-gasse csak a népidióma szülöttje. Mennyi nagyvessző, történelmi jelentőségű család őseinek bölcsője a metzi gettó fő-utcájában, hány nagy karrier indult in-nen útjára. Mennyi fájdalomnak, boldogtalanságnak, örömnök, boldogságnak voltak szemtanúi ezek az öreg, kopott falak. Itt van a zsinagóga évszázados, híres épülete, itt állott a híres rabbi-iskola, a kórház, egy lengyelzsidó sul és itt folytatja áldásos működését a Hal-pen-melegedő. Metz egyik legjelentő-ségteljesebb népjóléti intézménye.

Ki is volt az a Halpen Salamon, aki ezt az intézményt megalapította? Metz-ben született, 1775-ben. Nehéz gyermek-kor, küzdelmes ifjúság után, 1804-ben, a császárság kezdetén 15 franc-kal a zse-bében a gyémántkereskedelemben keres elhelyezkedést. Gyorsan, nagy sikereket ér el, nevének híre túllépi a határokat, nem támogatja ezt a karriert semmi más, csak ész, szorgalom, rátermettség és mégis, amikor 65 éves korában meghal,

10 millió franc körüli vagyon marad utána.

De Metzét, szülővárosát soha nem felejtí el és nem feledkezik meg ifjúsága küzdelmes éveiről sem. Minden jótékony mozgalomban ott szerepel a neve, min-denkin segít, aki hozzá fordul és a be-csületrend lovagja, a kerületi gárda pa-rancsnoka, a nemzetgyűlés tagja, halála előtt azt kívánságát nyikvánítja, hogy a szegények temetőjében helyezték örök nyugalomra.

Végrendeletében 200 franc járadékot hagyományoz Metz közkörházára, ezen-kzül házat egy népmelegedő céljaira, melynek célja az is, hogy otthont nyujt-son elhelyezkedésig 15 bevándorló családnak. A melegedő fenntartásának cél-jaira további 700 franc évjáradékot hagyományoz. Ez a megfelelő, ma jelentős népjóléti intézménye Metz városának, itt osztják többek között az ingyenlevest a nyomorgóknak és munkanélkülieknek.

A zsidóság zenei jelentősége

Nyolcvanöt éve annak, hogy Wagner híres antiszemita röpirata megjelent. Ez a röpirat még ma is élénken foglalkoz-tatja azokat, akik a röpirat igazgátlan megállapításai ellen harcolnak, sőt a né-metországi események ezt a harcot ma újra erősen aktuálisá tették. Így a Not-gemeinschaft der Deutschen Wissen-schaft und Kunst párisi ülésén Dr. Alfred Szendrei, a lipcei opera volt igazgatója vette igen éles kritika alá a röpiratnak a zsidó zenére vonatkozó megállapításait bebizonyítva azoknak tarthatatlan voltát.

A szónok éles szavakkal kelt ki a röpirat azon állítása ellen, mely szerint a zsidók a zene terén soha nem alkottak nagyot és rámutatott arra, hogy a zsidó-ság már a biblikus időkben nagy zenei kultúrával rendelkezett, aminek bizonyítéka a zsidó egyház zene.

Később ugyan a gettóélet szűk korlá-tai megakadályozták a zsidó zenei zseni szabad fejlődését, de még ezek a véres és szomorú idők is egy Süsskind von Trimberggel, Clauce d’Ancin-nel, Sala-mon Rossival ajándékozták meg a világ zenei kultúráját. Az emancipáció azután hatalmas lökést adott a zsidó zeneművé-szet fejlődésének, amikor is a zsidó zene-szerzők domináló szerephez jutottak a vilá-g zeneművészetében. Wagner ellenszen-vének pedig igen gyarló de emberi okai voltak: gyűlölte Meyerbeert, aki peccig minden eszközzel igyekezett elhelyezkedé-sét, beleilleszkedését a világ zenei életébe előmozdítani.

HIREK

NAPTÁRO

Aug. 17, szombat — Áv 18 (Hetiszakasz: Ékev, haftóra: Vátómer Cijjon, Jerem 49 f. 14-51, f. 3, Perék 4, szombat kimen: 7. 42). — aug. 18, vasárnap — Áv 19, — aug. 19, hétfő — Áv 20, — aug. 20, Kedd — Áv 21, — aug. 21, szerda — Áv 22, — aug. 22, csütörtök — Áv 23, — aug. 23, péntek — Áv 24 (szombat bejöv: 6. 45). — aug. 24, szombat — Áv 25 (Hetiszakasz: Róéh, haftóra: Anijó szaúiró, Jezs. 54 f. 11-55 f. 5, U hold-hirdetés, Perék 5, szombat kimen: 7. 30). — aug. 25, vasárnap — Áv 26, — aug. 26, hétfő — Áv 27, — aug. 27, kedd — Áv 28, — aug. 28, szerda — Áv 29 (jom kippur koton), — aug. 29, csütörtök — Áv 30 (Ros-chódes 1. napja), — aug. 30, péntek — Elul 1 (Ros-chódes 2. napja, sófarfúvás, szombat bejöv: 6.32)

— **A budai hitközség közgyűlése.** A budai izr. hitközség képviselőtestülete aug. 22-én, csütörtökön este fél 7 órakor a Zsigmond utcai tanácssteremben rendkívüli közgyűlést tart, melyen a dr. Edelstein Bertalan főrabbi halálózásával megüresedett újlak rabbiszék betöltése dolgában határoznak. Ugy értesülünk, hogy a közgyűlés az ösválasztóknak dr. Vidor Pál megválasztását fogja javasolni. Dr. Benoschofsky Imre rabbít általános elismerést aratott lelkeszi munkájának méltánylásul a főrabbi-címmel tüntetik ki. Az előljáróság továbbá a lágymanysi templom építése dolgában is javaslatot tesz a közgyűlésnek, amely előreláthatóan el fogja határozni az építési munkálatok mielőbbi megkezdését.

— **Iskola-adót vetnek ki az orthodoxok is.** A Pesti Izr. Hitközség példáján felbuzdulva, mint értesülünk, a Budapesti Orthodox Hitközség előljárósága is foglalkozott legutóbb az iskola-adó kérdésével. Az előljáróságban az az álláspont jutott érvényre, hogy az orthodox hitközség is kérelmezze a kultuskormányznál az iskola-adó kivételének engedélyezését.

— **Az Alliance Israelite 75 éves.** Az Alliance Israelite most ünnepelte 75 éves jubileumát. A párisi zsidó főtemplomban gyülekeztek a meghívottak az ünnepi istentiszteletre. Az első sorokban foglaltak helyet Jean Marx, a francia külügyminisztérium államtitkára, Canet, a francia közoktatásügyi minisztérium államtitkára. A párisi hitközség vezetősége Rotschild Eduard báró vezetésével testületileg jelent meg. Jelen voltak továbbá 65 francia zsidó hitközség elnökei és rabbijai, a párisi rabbikar részéről:

Ovadia, Wolff és Lévy főrabbi, valamint az algéri, a strasbourg, a nancy-i, a besanconi, a lyoni és a bordeauxi főrabbi és helyettes főrabbi, Belgiából dr. Wiener országos főrabbi, or. Littmann zürichi, Poliakov genfi főrabbi, valamint a következő külföldi zsidó szervezetek képviselői: Jewish Colonisation Association, London; Ort, Varsó; az amsterdami, a tuniszi, a marokkói és a szaloniki-i zsidóság kiküldöttei; végül jelen voltak az Alliancenek a világ minden részében működő társaságai: Basel, Zürich, Strassburg, Szaloniki, Bécs, Algiréből. Julien Weill, Páris grandrabbija tartotta az ünnepi beszédet, melyben Isten áldását kérte az Alliance emberbaráti és humánus működésére, mellyel sikrá száll az elnyomottakért és 48 iskolát tart fenn 12 országban 47.000 zsidó tanulóval.

— **A párisi hercegérsek héber üdvözlölete.** Schreiber Akiba pozsonyi főrabbi latin nyelvű táviratban üdvözölte Verdier párisi hercegérseket, aki a prágai katolikus nagygyűlésen a zsidóság érdekében felszólt. Verdier szintén latin nyelven válaszolt, de sürgönyözött ezekkel a héber szavakkal fejezte be: Venoszati salom beerec (békét hozok az országunk).

— **Dreyfus emlékiratai.** Párisból jelentik, hogy a nemrégiben elhunyt Dreyfus Alfréd ezredes fia, Pierre Dreyfus legközelebb kiadja atyjának emlékiratait, valamint Zola, Clemenceau, Jaurès és több más világhírű férfiú ismeretlen leveleit.

— **A „gerer” Palesztinában.** Alter „gerer” nagyrabbi, mint Varsóból jelentik, 6 heti gyógykúrára Marienbadba utazott. Onnan a Szentföldre zárandókol.

— **A szatmári főrabbi Makón.** Teitelbaum Joel, a nagytekitélyű szatmári orth. főrabbi augusztus 2-án a makói orth. hitközség meghívására Makóra érkezett a szombati istentisztelet keretében mélyenszántó előadást tartott. A környékről, sőt a szomszédos területekről is sokan zárandókoláltak el hozzá ebből az alkalomból.

— **Tisó-bööv a Síralmak Falánál.** Tisóbööv napján, mint Jeruzsálemből jelentik, ezrek és ezrek zárandókoláltak el a Síralmak Falához, hogy gyászimákat mondanak.

— **Rabbiválasztás.** A tiszaluci orth. izr. hitközség Lemberger Ernőt egyhangúlag főrabbijává választotta. A nagytehetségű főrabbit, aki a szerencsi főrabbi leányát jegyezte el, már legközelebb beiktatják hivatalába.

— **Deutschländer Sámuel halála.** Dr. Deutschländer Sámuel, az Agudas Jisroel ügyvezetője és a Keren Hatóra vezetője 47 éves korában elhunyt Wienben. Nagyhirű orthodox zsidó pedagógus volt, aki a vallásos nevelés terén különböző országokban működött nagy sikerrel. Mintegy 15 évvel ezelőtt a nemrégiben elhunyt Schenierer Sára asszonnyal együtt ő alapította meg a Beth Jakob-tanfőtő-képző iskolát, mely neki köszönheti felvirágzását. Mint Goethe-kutató is jelentős érdemeket szerzett.

— **Ki lesz Sac'rdoti utóda?** Dr. Sac'rdoti Angelo, a hírneves római főrabbi székét még mindig nem tudták betölteni. Legutóbb Prato Dávid tanárral, az alexandriai főrabbiával folytattak ezirányban tárgyalásokat, de a megbeszélések nem vezettek eredményre.

— **Halálózás.** Benoschofsky Henrik a „Pesti Hírlap” kiadóhivatalának tisztviselője aug. 9-én Budapesten elhunyt. Aug. 11-én temették nagy részvét mellett a farkasréti zsidó temetőbe. Dr. Benoschofsky Imre, a budai hitközség nagytehetségű papja édesatyját siratja a megboldogultban.

— **Bialik síremléke.** Julius 30-án. Bialik tmetésének évfordulóján avatták fel a tel-avivi temetőben síremlékét. Hatalmas emlékmű, amelyet palesztinai közetből véstek. A síremléken semmi dicséret, pusztán a nagy költő száraz adatai: neve, születésének és halálának napja.

— **Haifa forgalma emelkedik.** Mint értesülünk, Haifa forgalma bámulatosan feljendült. A környékről naponta mintegy 200 autóbusz érkezik s ezért a városi előljáróság két autóbusz állomást épített 8.000 font költséggel.

BUDAI IZRAELITA HITKÖZSÉG BUDAPEST, II, FŐ-UTCA 12. I. 8.

182 sz.
1935.

MEGHÍVÓ

A Budai Izraelita Hitközség KÉPVISELŐTESTÜLETE 1935. évi augusztus hó 22-én, csütörtökön este fél 7 órakor III, Zsigmond ucca 49. szám alatti tanácsstermben

RENKIVÜLI KÖZGYŰLÉS

tart, melyre a képviselőtestület t. Tagjait van szerencsénk meghívni.

N A P I R E N D:

1. Javaslat a harmadik lelkeszi állás betöltésére.
2. Javaslat Dr. Benoschofsky Imre rabbi urnak „főrabbi címmel való felruházása iránt.
3. Jelentés a lágymanysos-kelenföldi templomépítésének ügyéről.
4. Esetleges indítványok.

Budapest, 1935. augusztus 12.

Diósi Jenő s. k.
hitk. főjegyző

Dr. Kriszhaber Adolf s. k.
hitk. elnök.

*) Csak azon indítványok társalhatók, melyek a közgyűlés előtt 5 nappal beadattak.

Átfestették a templomunkat . . .

*Fala vályog, nem büszke márvány:
Esett-gerincű templom, árván,
Magába' állt a falu végén,
Évek pőrába rejtve, békén . . .*

*Avult zsindeletű alatt:
Vihart-látott, csufasz falak,
Körül, a szűk kis udvaron
Megtényészett a dudva, gyom . . .*

*Kívül viselt, ütött-kopott, —
Belül tiúndér-láng lobogott . . .
Kívül a vakolat lehullt, —
De bent az álmok fénye gyúlt! . . .*

*Hazulról elkerültem én,
Sok templomba beültem én . . .
Bár mind pompát, meg díszet kínál:
Egy sem szebb az otthoniud . . .*

*Ha utam hazavezetett,
Ügy elfogott a szeretet . . .
Ó, rég látott kedves rokon:
Örültem a vén templomon . . .*

*S hogy hazatértem, egyszer ám:
Mi ez? . . . Új templom néz le rám? . . .
A födélc jó új cserép,
Ereszén nem fészkel veréb . . .*

*Kívül minden oly szép sima . . .
De, lám, ahogy benéztem én:
Éreztem, benn fakóbb a fény,
És halkabbra vált az ima! . . .*

Barát Endre

— **Vidéki szülők figyelmébe.** A Magyar Izr. Nőegyletek Országos Szövetsége elhelyez otthonában vidéki úrleányokat, kik Pesten végzik tanulmányaikat, vagy esetleg ipari szakképzést akarnak nyerni. Az ellátás szigorúan rituális, havi díja 60 pengő. Bővebb felvilágosítást nyújt az iroda: Budapest, VII., Sip utca 12. sz. Tel.: 41-9-19.

— **Barmicva.** A székesfehérvári zsinagógában július 13-án a szombati muszaf-ima keretében avatták fel dr. Goldziher Károly tanár 13 éves Sándor fiát, a nagy Goldziher Ignác unokáját, a család és a székesfehérvári zsidóság előkelőségeinek jelenlétében a zsidó élet közösségébe.

— **Az Izr. Szünidei Gyermektelep Egyesület** első nyaraló gyermekcsoportjai, 307 gyermek július 29-én érkeztek vissza Balatonboglárról és Diósjenőről. A gyermekek egészségi állapota az üdülés alatt a legjobb volt és testsúlyban átlag 2-3 kg-ot gyarapodtak. A második csoportok július 31-én és augusztus 1-én indítottak utnak és pedig 135 fiú Balatonboglárra és 159 leány Diósjenőre, úgy hogy a nyár folyamán 601 gyermeket nyaraltat az egyesület.

— **Templomavatás.** A budapesti aut. orth. izr. hitközség budai területen lakó tagjai részére II., Margit-körút 7. sz. a. (Mecset-utcai bejáratl) új templomot rendezett be, amely aug. 9-én ünnepélyesen átátcsatott rendeltetésének. A nértómiel meggyújtása után Grosz J. József rabbi mondott avató beszédet. Azon reményének adott kifejezést, hogy az új templom a budai orthodoxok összetartását szorosabbra fogja fűzni, a vallási érületet megszilárdítja és az orth. szellemet fejleszteni fogja. Illőnek tartja, hogy az eddigi 6t éven át használt régi templomtól méltó módon vegyenek búcsút és ezalkalommal fogja kifejezni az irányt, amelyet a tagok feladataik megvalósítása érdekében követni tartoznak. A túlzásfolt templom látogatói a beszéd befejeztével melegen üdvözölték papjukat. A felavatási ünnepélyen öbudai Frecúger Ábrahám hitközségi elnök a kultuszügyi osztály gondnokai: Tauber Mihállyal és Weisz Mórral képviseltette magát. Az ünnepélyen megjelentek a budai hitk. tagok teljes számban, továbbá számos választmányi és képviselőtestületi tag. Az istentisztelet liturgiai részét Horovitz kántor látta el. A felavatási ünnepély megrendezése körül Ács Mihály, Frieemann Frigyes és Weisz Joir újonnan megválasztott gaboim kiváló érdemeket szereztek.

— **A Mátyásföldi Izr. Nőegyesület** július 13-án rendkívül sikerült mulatságot rendezett Guttman Emilné elnökasszony, Szekeres Jenő hitközségi elnök és Götzl Lipót chevra-elnök irányításával. Több neves fővárosi művész szerepelt a műsorban, köztük Beregi Oszkár, a Bársony-Darbukát pár, Gere Lóla, Kőszegi Teréz és Laurisín Lajos. Nagy sikere volt Szekeres Györgyike művészi táncának is. Aug. 13-án mesedélután rendezett a Nőegylet a Mátyásföldön és környékén nyaraló gyermekek szórakoztatására. Oszkár bácsi meséit a gyermekcsereg nagy élvezettel hallgatta. Guttman Emilné elnökő ez alkalomból a Nőegylet jótékony céljaira rendkívül látogatott uszonát rendezett.

AZ ÉN ZSIDÓSÁGOM

dr. Goitein Zsolt könyve.
Aktuális zsidó problémákat tárgyal.
(Zsidó kérdés, asszimiláció, pártok, zsidó nevelés, a cionizmus története stb.)

Ara: 1.50 pengő.

Kapható a szerzőnél:

UJPEST, NYÁR UTCA 12.

a pénz előzetes beküldése ellenében

A Minosz

mint a magyar zsidónők táborának képviselője, állandó kapcsolatot tart fenn a külföld legkülönbözőbb országaiban működő nőszövetségekkel.

Az utóbbi időben igen sűrű levélváltás folyik az angol és amerikai zsidó nőszövetségekkel, mert mindig több és több azoknak a magyar zsidó leányoknak a száma, kik külföldre kerülnek és ott keresnek elhelyezkedést. Ha valami baj, vagy családi vonatkozású bonyodalom áll elő, átrának a Minosz-hoz, kinek eddig kivétel nélkül sikerült az illető hozzátartozóiról minden kívánt adatot felderíteni és a legbonyolultabb ügyeket is mindkét fél melegegedésére lebonyolítani.

Most egy újabb esettel fordultak a Minosz-hoz. Minthogy azonban a jelenleg New-Yorkban időző — édesanyjához Elliriába (Ohio államban) igyekvő—Kohn (Politzer) Helén, édesapját kéri felkeresni és róla csak annyit tudtak írni, hogy Kohn Arthur a neve, kénytelen a Minosz hírlap útján a hittestvérekhez ebben az ügyben fordulni.

A Budapesten bejegyzett 4 Kohn Arthur nevű egyénnél történt megkeresés nem járt a kívánt eredménnyel; kéri tehát a Minosz lapunk útján mindazokat, kik egy Kohn Arthur nevű urat, vagy Kohn (Politzer) nevű rokoncsaládokat ismer, legyen szíves a Minosz központi irodájával ezeknek címeit közölni.

Cím: Magyar Izr. Nőegyletek Orsz. Szövetsége, Budapest, VII., Sip utca 12. Telefon: 41-9-19.

— **A zsidók helyzete Afganisztánban.** A bombayi afgán konzul nemrégiben megcáfolta azokat a híreket, mintha a zsidók kedvezőtlen elbánásban részesülnének az afgán kormány részéről. Ezzel szemben Bombayban Afgániából érkezett zsidó menekültek rendkívül veszélyesnek mondják az ottani zsidók helyzetét.

Zsidók és a hadkötelezettség.

A hadügyminiszterium legújabb rendelete szerint zsidók, csak oly személyek, kiknek nagyszülei közül legalább három zsidó volt, nem vehetők fel a hadseregbe. Ily személyek a második póttartalékba veendőek fel. Félzsidók (kiknek csak két nagyszülője volt zsidó) kérhetik az aktív seregbe való felvételüket. Sorozás alá kerülnek azonban az összes hadköteles férfiak, tehát a zsidók is: ami mindenesetre arra mutat, hogy a zsidók állampolgári egyenlőségét ugyan nem ismerik el s békében nem számítanak katonai szolgálatukra sem, azonban háború esetén megengedik nekik, hogy életüket feláldozzák.

A zsidó ifjúság problémája

Hozzászólások Dr. Dénes Lajos főigazgató cikkéhez

V.

Fried Ignác, a Mikéfe végrehajtó bizottságának elnöke:

„Gazdasági iskolát a Winterberg-féle atkári földek átvételével!”

Az ifjúság problémája a kenyér. A kenyér, amely nincs és amelynek megszerzése szinte leküzdhetetlen akadályba ütközik. Mi itt a teendő? — Negativumon kezdem. Ennek a feladatnak a lehetőleg megoldásánál zárjunk ki egészen mindennemű politikát. A zsidóság, mint ilyen — nem az egyéneket értem — ne politizáljon. A szétszóródottságunkban évszázadok óta a leghelyesebb volt a semlegesség, különben mindig valamely hatalomba ütközve, ő szenvedett.

A nemesebb értelemben vett eszményi és anyagi kenyér megszerzése elsősorban pénzkérdés, amelyből azonban nekünk csak filléreink vannak, ez az oka annak, hogy a segítség módját is ehhez alkalmaztuk.

Miként a fecske kicsiny csőrében hordja össze a fészkehez szükséges anyagot, úgy nekünk is úgyis szükséges a gondolatokat és eszközöket, hogy azokat a szeretet fenntartó erejével egymás mellé rakva, nyújthassunk segítséget hitorsosainknak.

Az ifjúság megélhetésének problémája a munka. A munka okszerű végzésének megtanulása, munkahely megszerzése, nyersanyag előállításí áron való megszerzése és a munka gyümölcsének értékesítése. — Részletezve: az iparos osztálynál az első nem ütközik akadályba. A továbbiakra nézve, egy az Orsz. IZR. Iroda irányítása és erkölcsi felelőssége alatt működő hangsúlyozottan altruista alapon álló szövetkezet megszervezését találok szükségesnek.

A szövetkezetek túlzott protegálása vette ki sokszor zsidó szájából a kenyeret. Ugyanazon eszközzel kell azt visz-

szerezni. Igaztalanságok és személyes ambíciók kizárhatóságáról és fedhetetlen gondolkodású ellenőrző szerv gondoskodni.

A mezőgazdaságnál esetleg a Mikéfe szellemi vezetése alatt létesítendő fél éves téli, — vagy kombinált két éves (2) tanfolyam —, amelyből később a gazdasági iskola fejlődne. Mielőbbi felállítását találok szükségesnek összezsacatolva a

Winterberg-féle atkári földek átvételével. Az itteni hiányzó épületek és instrukció megszerzését adakozás útján remélem megszerezni olyformán, hogy az adakozók a megfelelő terület névleges — nem tényleges — tulajdonosai lennének.

Nem térhetek ki részletekre e cikk keretében. Az első lépés volna, ha hitközségeink illusztris elnökei, feledve a mult hibáiból szenvedett sebeket kibéküléne és becses, értékes energiájukat kézbe ezen és ehhez hasonló problémák megoldására fordítanák. Milyen áldás fakadna ebből Izraelre. Idővel talán az orthodoxiát is meglehetne nyerni vallási meggyőződésének tisztelőiben tartása mellett, az egész zsidóságot egyformán érdeklő ezen eszméknek.

VI.

Gerő Ödön író, a budai hitközség előjárója: „Befolyásos zsidók sem zárkoznak el az intézményes antiszemitizmus érvényesítésétől...”

Szerkesztő Uram meginvitált a zsidó ifjúság problémáját tárgyaló ankétra. Köszönöm a megtisztelő felhívást, szeretnék valamelyest megfelelni neki, a sok elméleti elgondolást valami praktikus tanácsal tartítani. Az embernek bölcsnek kellene lennie, hogy teóriát és praksist racionálisan összeegyeztethessen. De a kettő ennek a problémának területén olyan messzire jutott egymástól, hogy már nem boronálja őket össze sem az éleselméjűség, sem a bölcsesség. Talán csak az ötletesség tudna megbirkózni az összeegyeztetéssel. Valami hirtelen, váratlanul támadó ötlet. Valami, amit Witznek neveznek. Valami játékos, rejtekből kipattanó, elképzeléstől és engondolástól független ötlet. De az ilyenre nem lehet készülni.

A Goldmark-terem szónokai egyet sem termeltek. Eddig csak Dénes Lajos eszmélt rá megoldásfelére. Amikor azt mondta, hogy szálljon le az ifjúság a kulturreform paripájáról s keresse a gyakorlatot a megélhetési lehetőségei felé. Egyelőre elhelyezkedésnek kérdése az az ifjúsági probléma. Hogyan helyezkedhessenek el a fiatalok, hogy megélhessenek. Nem is ifjúsági, hanem ifjak problémájáról van szó. Az ifjúság ma nem élhet legfőbb jogával és kötelességével, a lelkeséggel, az ifjak élete ma csupa aggodalmas deliberáció. Életkövetelés és megalkuvásra való hajlandóság. Akaró-

zás és félelem. Virágzás pusztító fagyban. Hogyan lehetne megküzdenni vele? Ez az ifjak problémája, az életben elhelyezkedés. Egyelőre nem az ifjak lelkesége, hanem az ifjak megléhetése a gondunk. Nekünk is fáj, hogy az a lelkeség nem érvényesülhet ez az „ifjúsági probléma” a mi problémánk is. A jók, az emberiségben bizakodók problémája.

De most a fiaink megélhetéséről van szó. Erről a praktikus-szükségességről, erről a szociális követelésekről. Dénes Lajosnak igaza van, amikor a zsidó fiataloságot kioktatja, hogy ne akarjon most zsidó reformnemzedék lenni, amely jóvá akarja tenni az öregek mulasztásait kulturális, hitéleti, pedagógiai és erkölcsi téren, hanem segítsen nekünk keresni megélhetési lehetőségeket. Abban a fiataloknak igazuk van, hogy tulajdonképp nekünk kell őket ebben segíteni. Hiszen mi öregek vagyunk részesei, annyira amennyire, a politikai kérdések intézésé-

Olaszországban töltött tanulmányi időm után, itthon

tanítványokat vállalok minden fokon, nyelvelcéket adok.

SCHEIBER LIPÓT
orvostanhallgató

Cím: VIII. Kun-utca 12. III. em. 27.

Orthodox שַׁר penzió

a Svábhegy déli lejtőjén, 350 méter magasságban, az 59-es villamosmegálló állomástól 10 percnnyire. Gyönyörű teraszkilátás, és öre nd ü ellátás diétás koszt minden időben.

Jutányos árak. Pompás otthon, 1-2 nap alatt is kipihenheti idejét friss erőt merit

A KRAUSZ PENZIÓBAN
Budapest, I., Torbágyi-ut 112. szám.
Telefon: 65-275.

nek, vagyunk részesei, a gazdasági tevékenységnek, nekünk van valamelyes mértékig módunk hozzá, hogy ezeken a tereken úgy, ahogy befolyásoljuk a fiatalágunk elhelyezését. Az öregek azt mondhatják, hogy a gazdaságnak, a politikának ennyit-annyit érünk, ennyit-annyit kell értük áldoznunk, ennyivel-annyival kell a lepergetésükhöz hozzájárulnunk, kérünk érte valamieske igazságosságot és méltányosságot. Milyen nagy dolog volna ennek az igazságnak és méltányosságnak érvényesülése akár a — numerus clausus arányában.

Igaz, hogy a fiatalok problémája nem csak zsidó probléma, de még igazabb, hogy a zsidó fiatalok problémája jellegzetes zsidó probléma. A fiataloknak általában nehézségekkel kell megküzdnie, a zsidó fiataloknak lehetetlenségekkel. Ma-holnap az életpályák egész sorát zárják el előlük tilalomfákkal és e korlátok állításában részt vesz opportunusan a befolyásos befolyásolt zsidóság. Hihetetlen, mégis úgy van, hogy zsidók ott, ahol fölül függnek elhelyezési lehetőségek, az elhelyezést keresők zsidóságán — megütköznek. Mikor nem zsidó és zsidó egyaránt nem alkalmaz zsidót, a zsidó fiatalok megélhetése nagyon is keserves probléma. Az intézményes antiszemitizmus érvényesítésétől befolyásos zsidók nem zárkoznak el, a nem intézményes pedig zsidók részvétele nélkül is végzetesen virulva érvényesül.

Hogy milyen életpályára menjen a zsidó fiatalság? Ki tudja, milyen lesz a világ, mire az életpályára készülő fiatalok kilép az életbe? Bizony nem lehet a pályakeresés kérdését incidentálisan elintézni. Ma ez a lehetőség, holnap már más a lehetetlenség. Hogy milyen iskolákat állítson, látogasson a zsidóság? Van egy iskola, melynek évezredek óta volt a tanítványa. A keserves megpróbáltatások és küzdelmek iskolája. A meghunyászkodóknak csúfolt zsidóság ebben az iskolában tanulta az önállóságot. Az önállóság minden erényét és hibáját. Ezután is ebbe az iskolába kell járnia a problémája megoldását sürgető zsidó fiatalságnak. Az életküzdelem keserves iskolájába.

Mindez pedig nem felelet a tisztelt Szerkesztő Uram rendezte ankétban fölvetett kérdésekre. És merő teozizálás, pedig soraim bevezetésében a teória és praxis racionális összeegyeztetést vagy valami gyökértelen, de gyümölcsöző ötletet szorgalmaztam. Az ankét többi résztvevőjétől várom. A budai zsidó hitközség állást, foglalkozást, munkaalkalmat közvetítő, kikutató intézményt szervezést. Maga a fiatalság intézi. Talán eredményesen. Más hitközségek is pró-

bálkozzanak meg vele. És más hitközségekben is igyekezzenek a politikai és gazdasági téren befolyásosok méltányosságot kieszközölni megélhetést kereső fiatal hittestvéreinknek. A problémát keservesen megnehezíti az, hogy nemesak fiatal hittestvérek keresik ezt a megélhetést. A fiatalok problémája megtoldódott az öregek problémájával. Azokéval, akik előtt már remények, lehetőségek, a jövőendő csodáinak képei sem lebegnek. És megnehezíti a problémát az is, hogy szerves része a világválságnak. Hanem azért a keresők zsidósága legalább zsidók előtt ne legyen teherként.

Reflexió egy nyílt levélre

Olvastam Schwarcz Samu kelenföld-lágymányosi körzeti elnök úrnak a lágymányosi templom építése dolgában a hívekhez intézett nyílt levelét. Hosszú évek óta ismerem az elnök urat és személye iránt a legnagyobb tisztelettel vitetem. Bizonyítéka ennek az évekkal ezelőtt egy lágymányosi „solós szöüdausz” alkalmával elmondott és sokak előtt talán még ma is emlékeztet „áttó echod” textusú beszédem, melyben éppen Schwarcz Samura célozva mondtam: kár, hogy csak egy van belőle, mert ha legalább 10 Schwarcz Samunk lenne, sok minden másképp lehetne.

Ennek a nyilvánvaló megbecsülésének ellenére még sem hallgathatom el a nyílt levél olvasása során önkéntelenül támadt gondolataimat. Mindenekelőtt nem hallgathatom el azt a fel fogásomat, hogy semmiképpen sem helyeselhetem, ha valamely intézmény élén álló előjáróink hatalomra jutván azzal akarják kiemelni rátermettségüket, hogy az elődök munkáját fitymálják és minden hibát, amely talán nem is az elődök mulasztása volt, hanem a viszonyok konjunkturalis alakulásának tudható be, az ő bűnüklő roánk fel. A kultuszminisztérium valamikor lebontatta a régi Nemzeti Színházat, abban a fel fogásban, hogy már nem elégti ki a székesőváros jogos kultúrigényeit és másikat akart helyébe emelni.

Sajnos, a közbejött viszonyok lehetetlenné tették a tervbevevett új Nemzeti Színház felépítését és még ma is a régi Népszínházban játszanak színészeink. Melyik józanul ítélő embernek jutna eszébe ezért felelőssé tenni akár a régi, akár az új kultuszminisztert?!

Megengedem, lehetett volna kedvezőbb viszonyok között is építeni a lágymányosi tmlpomot. Igen, de ki tudta ezt akkor? És szabad-e meggyanusítani a mai előjáróságot a porhütes szándékával? Ilyenkor az lenne pont a lágymányosi elnök úrnak kötelessége, hogy támogassa a lágymányosi hívek felé nyuló segítőkezet, de nem gáncos vetni a segítő jóakaratra.

Arról meg nem is szölok, hogy még ezt az esetet is ürügyül szeretnék felhasználni a fúzió összetakolsáára. Véletlenül belepillanthattam e héten az egyik pesti templomkörzet számadásaiba: még a portörölt, a kiégett villanykörtét és a doboz gyufát is a hitközség központjától kell instanciázni. Hát ezután vágyakoznak olyan nagyon a budai fúziósok? Ezért igyekeznek éket verni budai és budai testvér közé még a templomépítés kérdésében is, amelynek pedig még szorosabba kellene forrasztania a lágymányosi híveket a budai előjárósággal?!

Bármennyire is becsülöm a lágymányosi elnök urat, remélem, hogy a budai előjáróság nem engedi magát eltéríteni újtjáról, nem engedi magát elkedvetleníteni és nem teszi meg annak a néhány szál fúziósoknak azt a szívességet, hogy beüljenek a mai előjáróság helyébe és a történelem ítélőszéke előtt felmentésre soha nem számíthatva, szállítsák Budát — a budai hitközség tagjainak szinte egyetemes tiltakozásával szemben — a pesti hitközség korlátlan uralomra vágyó vezetőinek...

Löwy József,

a budai izr. hitk. képviselőtestületének tagja.

Egyetlen nyugodt napja

sem volt a németországi zsidóságnak azóta, hogy az új rezsim beköszöbött. Nagybritánia egyik legtekintélyesebb újságja, a „Manchester Guardian” állapítja meg ezt vezéreikkében. Állandó veszedelmként festik a német nép elé a zsidóságot, amely immár két éve moccan sem mer a folytonos ülcöztetések közben. Övék a dicsőség, övék a hatalom és mégis az üldözöttektől fél a lekiismeretük. Az üldözöttek zsidóktól akikről a „Manchester Guardian” mélyeséges részvétellel állapítja meg, hogy két év óta nem volt egyetlen lejegzakájuk, amikor nyugodtan hajhatták volna fejüket pihenőre...

3 SZÓ CSUPÁN
SIRKŐ LÖWY-NEL BUDÁN
H FŐ UCCA 79. TELEFON: 51-5-81.
KÜLÖN NAGY LERAKAT
ALKALMI VÉTELEKBŐL
LEGOLCSÓBB ÁRON
II., ZÁRDA U. 3
Margit körút sarok.

Szimche Ruben Goldmark

— Emlékezés nagyapámra —

Írta: Kecskeméti Jozefa

Már régen szerettem volna megcáfolni azt a tévhitet, mintha az én drága nagyapám, Szimche Ruben Goldmark olyan egyszerű, tudatlan kis falusi kántor lett volna. Mindig fájt a szívem, ha az újságokban világhírű zeneszerző nagybátyámmal, Goldmark Károllyal kapcsolatban kicsinyelték nagyapámat.

Ruben Goldmark Lublinban született. Jómódú selyemkereskedő fia volt. Elvégezte a jogot, ügyvéd akart lenni, de Lengyelországban már 19-ik század elején volt numerus clausus, nem engedték meg a zsidóknak az ügyvédi gyakorlatot. Mit volt mit tennie, beállt kereskedőnek az édesapjához. Fiatalon megnősült. Felcsigul vette egy udvari ékszerész leányát, akitől Goldmark József, a híres wieni orvos, az „Allgemeine Krankenhaus” főorvosa, osztrák képviselő született. Mikor felajánlották fiának a miniszteri tárcát azzal a kikötéssel, hogy térjen át a katolikus hitre, édesapját, a céleli zsidó kántort bízták meg, hogy e hírt fiának megvigye. Goldmark József így szólt: „Apám, ha más jönne ilyen ajánlattal, legurítanám a lépcsőn.” Mire az apa így válaszolt: „Fiam, nem csalódtam benned.”

Mikor felesége, József anyja meghalt, nem is akart tovább Lublinban maradni. Politikailag is nézeteltérései voltak, ezért kezébe vette a vándorbotot, átjött a határon, Magyarországra emigrált. Faluról-falura, városról-városra ment, hogy valahol megtelepedjék. Egyízben Veszprém megyében Pápara vetődött, ahol megismerkedett egy Krausz Mária nevű szép leánnyal. Az ismerkedésből házasság lett, mert apósa felismerte benne az értékes ifjút, kinek műveltsége mellett gyönyörű bársonyos hangja volt és a régi szép héber melódiákat újjakkal gyarapítva, nagy élvezetet kelte adta elő. Ezidőben lett a keszthelyi hitközség kántora, ahol rövidesen megszületett Károly fia, a Sába királynője szerzője. Ott született még egy kisleány, a későbbi Friedmann pesti főkántor felesége.

Károly 4 éves volt, mikor atyja keszthelyi állását felcserezte a céleli (a mai németkeresztúri) kántori állással. Ott fejlődött ifjúvá Károly. Ott születtek többi kis testvérei. Összesen nyolcan voltak és nem huszonegyen, mint azt sok lap írta róla. Őt fiú és három leány.

Ott, a sopronmegyei kisközségben bontakozott ki Károly zenei zsenije. Kis fiúcska volt, mikor egyízben elkérte édesanyjától az összes üveg poharakat. Meg-

töltötte különböző magasságban vízzel és kis pálcikával ütögetve a legkülönbözőbb melódiákat csalta ki a poharak csengéséből. Máskor elbarangolt a mezőre, erdőbe, leste a csermely csobogását, figyelte a madarak énekét.

Hazatérve azután dalba önté a hallottakat.

Nagyapám korán felismerte Károly fiúnak zenei tehetségét és azt, áldozatokat nem kímélve, minden erejével támogatta. Először Sopronba, majd Bécsbe küldte zenei tanulmányainak fejlesztésére. Édesanyám többször beszélte, hogy egész kántori fizetését Károly fiának küldte, hogy tanulmányait folytathassa, nem törődve azzal, hogy gyermekeivel miből fognak otthon megélni.

Rubin Goldmark gyermekeit alig járatva iskolába, mert a falusi iskolákban egészen kezdetleges volt a tanítás. Ezért egyedül foglalkozott gyermekeivel, ő avatta be őket az elemi iskola tananyagába és útravalót adott mindannyinak a magasabb művelődés tudományához is.

Mert Szimche Ruben Goldmark az egyszerű falusi kántor nemcsak a héber tudásban, hanem a melódiák labirintusában, de a legmagasabb klasszikus irodalomban, természettudományi tárgyakban is otthon volt. Olyan szellemben nevelte gyermekeit, hogy mindannyiuk derék, művelt emberekké lettek. Mindnyájuknak azonban a zene volt legnagyobb gyönyörűsége, mert édesapjuk oltotta beléjük a dal, a zene iránti nagy szeretetet.

Sokat, nagyon sokat tudnék még beszélni az én drága nagyapámról, kit én sohasem látom és mégis jól ismerem. Ismerem úgy, mintha naponta érintkeztem volna vele mert boldogult édesanyám (Goldmark Károly testvérhúga) gyermekkoromban tündérmesék helyett édesapjáról beszélt. Az édesapjáról, a kiváló, fenköltlelkű emberről, a nagyszerű, önmegtadagóapáról, az igaz-vérig muzsikusról és az ő végtelen zeneimádatáról. És mégsem adatott meg néki, hogy megérje fia beérkezését, a „Sába királynője” premijét. Meghalt 1868-ban, 76 éves korában. Budapesten, a régi Kerepesi-tetőben temették el. Mielőtt azonban a temetőt felhantolták, Károly fia átvitette holttestét a mai rákoskeresztúri új sírkertbe. Ott alussza örök álmát az egykori zsidó kántor, aki nem hajlott hátú, sem egyszerű tudatlan ember, hanem erőteljes, a mai szemmel nézve is modern, művelt, finomlelkű egyéniség volt.

Ilyen ember volt Goldmark Károly apja, az én drága jó nagyapám.

MARTIN BUBER:

Feleletmondások

2. Fordította: Dr. Gedő Simon

Bálványt ne készíts

A kocki rabbi tanítványai arról beszélgettek egymással, miért szól úgy az írás: „Övakodjatok, nehogy elfelejtsétek az Örökkévaló, a ti Istenetek szövetségét, melyet kötött veletek és készítenétek magatoknak faragot képet, bárminek az alakját, amit az Örökkévaló a te Istened parancsolt neked” és nem úgy, amint az érteleme követeli: „amit az Örökkévaló a te Istened eltiltott neked”. A caddik, aki odahallgatott, beleszólt a beszélgetésbe. „A tóra arra int minket,” mondotta, „hogy semminő dologból, amelyet az Örökkévaló, a mi Istenünk nekünk parancsolt, bálványt ne készítsünk magunknak.”

Hogyan kell tanulni

A tanítványok megkérdezték Rabbi Baruchot:

„Miképpen bűvárkodhat valaki eleendőképen a talmudban? Itt írva van: Abaji ezt mondta, Raba amaz mondta! Úgy tetszik, mintha Abaji egyik világból való volna, Raba meg a másiktól. Hogyan tehesse magáévá és tanulja valaki mindakettőt egyszerre?”

A caddik ezt a feleletet adta:

„Aki magáévá akarja tenni Abaji szavait, kösse a lelkét Abaji lelkéhez, szava a szavakat igazában úgy meg fogja tanulni, amint azokat Abaji maga mondta. És ha aztán Raba szavait akarja magáévá tenni, kösse lelkét Raba lelkéhez. Így értendő az, amit a talmud mond: „Ha valaki egy szót a kimondója nevében ejt ki, akkor annak ajkai szóra nyílnak a sírban. Mint a holt mesternek ajkai, úgy nyílnak szóra az ő ajkai.”

„Menj el országodból”

Rabbi Szuszja ezt tanította:

Az Örökkévaló mondá Ábrahámnak: „Menj el országodból, szülőföldedről és atyád házából azon országba, melyet én neked mutatok.” Isten így szól az emberhez: Mindenekelőtt menj el országodból — a zavarosságból, amelyet te magad okoztál magadnak. Azután szülőföldedről, a zavarosságból, melyet anyád okozott neked. Majd apád házából — a zavarosságból, melyet apád okozott neked. Akkor azután eljuthatsz az országba, melyet neked mutatni fogok.

ARANYSAS A VÁROS FŐLÖTT REGÉNY A ZSIDÓ-RÓMAI HÁBORUBÓL

3. IRTA: SZEKULA JENŐ

De csak Ptolemáisig jutott el.

Ez a városka Galilea határszélén fekszik, végelethatalan mező szélén, amelyen hatvan stádium messzeségben óriási hegyek környékeznek.

Itt fogadta Petroniust a tiltakozó küldöttség.

— Ne vidd a szobrokat Jeruzsálembe! — zúculált föl a főhász sok ezer torokból az ég felé.

Ilyen hatalmas küldöttséget azóta sem látott a világ. Majdnem százezernyi főnyi tömeg, nő, aggastyánok és sírdogáló gyermekek, szinte feketéltet tőlük a mező a ködbevező Carmelég.

Megincúltak a tárgyalások. A római először szép szavakkal akart hatni a tömegre. Nem bírt velük.

— Szóval ti harcolni akartok a császár ellen? — kiáltott föl türelmét veszítve.

— Mi a császárért és a római népért mindennap áldozatokat mutatunk be. De ha a templomba akarjátok bevinni a faragott képeket, akkor előbb ördössetek le bennünket asszonyostól, gyermekestől együtt.

Az a kúdozásoknak nem tudott végük szakadni. Majdnem ötven napig tartottak. Petronius aggódva eszmélt rá, hogy közben megállott a mezői munka is. Ebben az évben nem fog tudni gabonát küldeni Rómába.

Végül is engedett.

— Ha teljesítem a parancsot, akkor meg kell ölnöm benneteket, — ha nem teljesítem, engem ölet meg a császár. De inkább egy ember haljon meg, mint száz ezer, — jelentette ki filozófus nyugalommal.

Visszavezényelte a légiót, — és jelentést küldött Rómába. Caligula éktelen haragra gerjedt és levelében halálra fenyegette meg a főkormányzót. De mire a levele megérkezett Antióchiába, akkor a fiatal császár már maga is halott volt. Kerea nevű testőrtisztje ölte meg, több cinkostársával, kora reggeli órákban, amikor a császár épen a színházba készült. Annnyira elvukit dühvel estek rá, hogy a császár holtteste szinte feketéltet a késszúrásoktól.

Caligula utóda a fékegyelmű Claudius már inkább zsidóbarát volt. El volt kötelezve a zsidóknak, már Heródes Agrippa miatt is, aki közvetítő gyanánt járt el a szenátusnál, hogy császárrá való megválasztását elismerjék. Mégis az uralkodása idején történt a borzalmas szerencsétlenség a jeruzsálemi templomban. Husvétü ünnepek voltak és a templom zsúfolva volt áhítatos hívőkkel, akik magukkal hozták áldozatul a hibátlan egycéves himbárányt. Egy római kohorsz szolgáltatót díszörseget a templom körül. Egyik őrtálló katonája — talán részegen — lefihatalanul otromba tréfát engedett meg magának a zsidók rovására. Égetverő megbotránkozás támadt. A katonákat a tömeg köveivel dobálta. Cumanius, a jeruzsálemi helyőrség parancsnoka, hogy helyreállítsa a rendet, nagyobb katonai csapatot vezényelt ki, fültőlépésben érkeztek meg a római mani-

puluszok és elfoglalták a templom előcsarnokait. Benn a templomban retentő rjadalon támadt. A tömeg ezrével rohanta meg a kijáratokat, menekülésre gondolva. A tolongásban több mint ötezer embert halálra tapostak.

Másnap gyászt öltött egész Jeruzsálem.

Közben nőtt és gerjedt az elégtelenség a római elnyomással szemben. Vidéken szabacsapatok alakultak a hegyek között nínestelen parasztok verődtek össze — akiknek földjét, házát elárverezték adóba. Már csak cühük és fegyverük maradt. Judát, — a hős galileai fölkelővezért kegyetlenül megkínozták és keresztre feszítették a rómaiak, de helyébe ezer másik Júda termett. Jeruzsálem szűk sikátorain sötét arcal jártak kelték a zeloták és a szikáriusok, akik élesre fent töröket hordtak könnyűk bő ráncái közé elrejtve, és esküvel fogadták, hogy mindenkit megölnék, akik megsértik a Törvényt.

Magas hegyermok járhatatlan szikáodvaiban kúrtorgó rablóvezéreket már ugy emlegettek, mint szabacsághusokot.

Az öregek, — az okosak és megalkuvók, akik csak az úzletre néztek, — lassanként elmentek, — az ifjúság már forradalmi szellemű volt, — fekete M. betűt hímzették gyolcsruhájuk újjására, a makábi szó rövidítését, Fegyvert és bosszút emlegettek. Együgyű, falusi fölkelő vezéreket inkább ismerték el szellemi vezérüknek, mint a hatalmas tudású Annan főpapot. A folytatva továbbodó tűz nőtt és gerjedt, míg végül retentő forradalomban tört ki, ami alapját szolgáltatva a kegyetlen zsidó-római háborúnak.

Több mint száz esztendő mulott el azóta, hogy az első római előörsök felbukkantak az Olajfák-hegyen. Pompejus előtt Jeruzsálem harc és ellenállás nélkül megnyitotta kapuit.

Száz évvel később Titus római vezér, akkor még trónörökös, később maga is római császár, már egy lánghan álló Jeruzsálemet talált maga előtt, mikor légióival megjelent a dombok alján. Az utcán patakokban ömlött a polgárvér. De a harcban álló pártok pillanatok alatt kibékültek egymással, mikor a római tuba hangja fölharsant a falak alatt.

A város nem adta meg magát. Hónapokig védte magát. Csak véres és kegyetlen harcok árán tudtak utcáira benyomulni, és végső folkon az éhínség gyűrte le.

Titus kérkedve mondta zsidó származású hívének Josephus Falvusnak.

— Nektek, zsidóknak könyveitek vannak, nekünk rómaiaknak táborunk van. De a könyv nem tudja föltartóztatni előnyomulásában a tábor.

Talán igaza is volt neki. Elhagyvát a templom, a föld színével egyenlővé tetett a régi boldog és büszke város; népe kardéltre hányatott és szerte széjjel hullt a világbán.

Idestova kétezer esztendeje már ennek. Mégis... a könyvek még mindig élnek, de már csak emlékeiben maradt fenn a római tábor.

II.

Második könyv

Zsidó hercegnő gyászruhában

Berenike hercegnő kora reggel, mikor kitékintett ablakán az Asamoneusok palotájában, — ijedten látta a közeli domboldalon, — a négy keresztfát, és azokon négy halálra korlácsolt jeruzsálemi férfi holttetemét kifüggesztve.

Az ég tiszta volt és mélységesen kék, — annyira kék, ahogyan csak Jeruzsálem fölött ragyog, és csak a tavasz elején. A lélek áhítattal és boldogsággal telik meg. De szomorú látvány ha a kábító napfény, kivégzettek holttetemére néz le és ha fekete vadmacarak röpdösis körül az áldozatokat, akik a kínok fáján végezték életüket.

A római uralom alatt a sanyargatott zsidó nép két új fenytő eszközzel ismerkedhetett meg. Az egyik volt a *taureis*, a másik a kereszt. Taureis-nek a bíbacsököt nevezték, a római katonáknak kezdetleges kínzóeszközét. A félholtra korlácsolt áldozatot pedig odakötözték vagy kiszögezték a keresztfára, míg lassú kínhalállal elpusztult, kiszögálatva a nap tüzének és a legyek és a szunyogok vérszomjas dühének.

Keresztfa volt a rabzólag büntetése. Plautus egyik színjátékában is imigy kesereg az egyik rabzolga:

*Tuom, hogy a kereszt lesz egykor a sírom
Azon halt meg egykor az apám
Dédem... úkóm és az ődöm is!*

Római polgárt nem volt szabad keresztfán kivégezni vagy megkorbácsolni. S Berenike most fölláborodva eszmélt rá, hogy a kivégzett zsidók egyike ícök során megszerezte a római polgárságot, a másik pedig előkelő család sarja, aki a római lovagrend arany gyűrűjét is viselhette. Az arany gyűrű talán ott csillog még mindig a kintói dermedt, jéggé gémberegett tujon.

Sulyos büntetés várna ezért Gessius Florusra, ha valaki Rómában bepauzolná. De Róma messze van s Neró császár, az „istenfi énekes”, ahogy önmagát a nagyzási hőbort öntelt pillanataiban elnevezte, hangverseny-körútra ment Görögországba, s csak a hangszállaival és a korsóikkal törődik. — s nem gondol a leigázott tartományra, s a provinciák hivatalnokai kedvükre lopthatnak: nyúzhatják, zsarolhatják a népet.

Berenikének a Heroöcesek vad és hősis vére sugárzott az ereiben. Ósei nagy vadászok, vitéz katonák és keménykezü politikusok voltak. De maga fiatal és jószívű, — aki a trónon is ült, mint Chalkis királyának hitvese. Immár másfél év óta özvegy, pedig alig lehet több huszonhat évesnél. Zsidó hercegnő és chalkis királyasszony — disszel és fényvel vonult be Jeruzsálembe, — testőrtisztjei kísérik, s gyaloghíntáját ictumaeai lovas katonák vették körül, csillogószőrű, táurcos arab paripákon.

(Folytatása következik.)

Felölős szerkesztő és kiadó:

KECSKEMÉTI VILMOS

Springer nyomda VII., Bethlen G. u. 33.